

Міністерство освіти і науки України Харківський національний університет
імені В. Н. Каразіна Факультет Соціологічний

Кафедра прикладної соціології та соціальних комунікацій

Пояснювальна записка

до кваліфікаційної роботи

на тему:

**"Проблема висвітлення суспільства під час воєнного стану в сучасних
медіа"**

Виконала: студентка 4 курсу, групи ЗСМК-42
першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
напряму підготовки 061 – «Журналістика»

Шкута Софія Олександрівна

Керівник: Борисов Роман Ігорович

Рецензент: науковий ступінь, вчене звання,
ПІБ зовнішнього рецензента

Харків – 2024

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1 ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ	
1.1 Становлення та розвиток комунікаційних процесів у медіа як інструментів формування громадської думки	5
1.2 Особливості висвітлення війни у медіа	14
1.3 Особливості відображення суспільства під час військового стану	19
Висновки до 1 розділу	28
РОЗДІЛ 2 АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ВИСВІТЛЕННЯ ВІЙНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ МЕДІА	
2.1 Інформаційна війна як складова в боротьбі за існування держави Україна	29
2.2 Висвітлення війни та суспільства в сучасних українських медіа	41
2.3 Позитивні та негативні наслідки висвітлення війни та суспільства в медіа	49
ВИСНОВК	53
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	60

ВСТУП

Актуальність дослідження взаємозв'язку війни та суспільства полягає в тому, що це питання є вкрай важливим для розуміння сучасного світу. Війни, які відбуваються в різних куточках планети, мають значний вплив на життя мільйонів людей. Вони призводять до загибелі людей, руйнування інфраструктури, економічних збитків і соціальних потрясінь.

Війна та суспільство - це два взаємопов'язані аспекти, які мають глибокий вплив один на одного. Війну можна розглядати як форму соціального конфлікту, який призводить до руйнування суспільства, а суспільство, у свою чергу, може сприяти або перешкоджати виникненню війни.

Сучасні медіа відіграють важливу роль у висвітленні війни та суспільства. Вони можуть впливати на громадську думку про війну, формувати уявлення про суспільство, а також сприяти або перешкоджати вирішенню соціальних конфліктів.

Об'єктом дослідження сучасні медіа.

Предметом дослідження є комунікаційні процеси.

Мета дослідження – проаналізувати вплив сучасних медіа на сприйняття війни в Україні.

Висвітлення поставленої мети зумовило розкриття наступних **завдань** дослідження:

- Охарактеризувати становлення та розвиток комунікаційних процесів у медіа як інструментів формування громадської думки;
- Розкрити особливості висвітлення війни у медіа;
- Дослідити особливості відображення суспільства під час військового стану;

- Провести аналіз інформаційної війни як складової в боротьбі за існування держави Україна;
- Проаналізувати сучасні тенденції висвітлення війни та суспільства в сучасних українських медіа;
- Визначити позитивні та негативні наслідки висвітлення війни та суспільства в медіа.

Під час дослідження було використано наступні методи дослідження: аналіз наукової літератури - даний метод передбачає дослідження наукових праць, публікацій, статей та інших джерел, що стосуються комунікаційних процесів у медіа, війни та її висвітлення в ЗМІ, а також впливу цього висвітлення на суспільство. Аналіз контенту медіа - цей метод передбачав систематичний аналіз вмісту новинних матеріалів, програм, статей, відеоматеріалів та інших медійних продуктів, що стосуються війни та суспільства. Він дозволив виявити особливості та тенденції висвітлення цих тем в різних медіа. Метод порівняння використовувався для встановлення подібностей та відмінностей у способах висвітлення війни та суспільства в різних медіа, а також для виявлення загальних тенденцій. Індукція та конкретизація - методи використовувалися для встановлення загальних принципів та закономірностей на основі спостережень, а також для уточнення результатів аналізу наукової літератури та контенту медіа.

Структура дослідження: вступ, два розділи, шість підрозділів, висновки до розділів, загальні висновки, список використаних джерел в кількості 57 шт. Загальний обсяг роботи становить 65 сторінок машинописного тексту.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ

1.1 Становлення та розвиток комунікаційних процесів у медіа як інструментів формування громадської думки

У першій половині ХХІ століття відбулося значне просування у розвитку технологій та накопиченні знань, що викликало початок формування інформаційного суспільства. Цей процес має величезний вплив на різні сфери життя, в тому числі й на соціальну стратифікацію та вартісні відносини. Одним з ключових факторів у цьому процесі є розвиток складних інформаційних технологій, які змінюють способи спілкування та обміну інформацією. Водночас цей період відзначається змінами у принципах соціальної стратифікації, оскільки доступ до інформації стає дедалі більш важливим фактором успіху. Також, важливою характеристикою є деструкція вартісних відносин, оскільки інформаційне суспільство часто ставить під сумнів традиційні цінності та ідеали. Зростання ролі організації і управління в суспільному житті також відзначається, оскільки потреби в ефективному управлінні інформаційними потоками стають все більш важливими.

У сукупності ці обставини утворюють новий синергетичний ефект, що сприяє формуванню нового суспільства, що базується на інформаційних технологіях і принципах. Сучасний світ перебуває у фазі становлення інформаційного суспільства, де всі нові досягнення в області логічної інформації та її технологій об'єднуються в єдиний інформаційний пул та технологічну систему планети. Ця об'єднаність також відбувається серед

індивідів у різних регіонах Землі, що відображається в глобальному обміні інформацією та спільному використанні технологій. Важливо відзначити, що провідна роль інформації у цьому процесі очевидна і не потребує додаткових доказів, оскільки вона стала основою для розвитку та функціонування сучасного суспільства.

Терміни "масова свідомість" [1] та "масові комунікації" [2] широко використовуються для опису освіти, розповсюдження знань та спілкування між окремими особами, групами або колективами. Вони відображають сукупність суджень, поглядів і ідей, що переважають у суспільстві протягом певного часового періоду. Багато дослідників масової свідомості вважають, що суспільна свідомість є арифметичною сумою духовних надбань. Вона представляє собою цілісну духовну систему, яка відображає найважливіші риси конкретної соціальної групи. Проте ця система підпорядкована формуванню та регулюванню за допомогою безлічі чинників, серед яких в інформаційному суспільстві одним із найбільш впливових є засоби масової інформації. Інформаційне середовище, змінюючи сформовані стереотипи, парадигми та установки діяльності, не лише відображає глобальну політику щодо формування розвиненого суспільства, але й якісно трансформує її.

Масова свідомість і масові комунікації - два ключові концепти, які грають важливу роль у сучасному суспільстві, але вони відрізняються за своїм характером і функціями. Масова свідомість відображає сукупність суджень, поглядів і ідей, що переважають у суспільстві протягом певного часу. Вона представляє собою цілісну духовну систему, яка відображає найважливіші риси конкретної соціальної групи і змінюється під впливом різних факторів, включаючи масові комунікації. З іншого боку, масові комунікації - це система інструментів і каналів, які використовуються для передачі інформації до великої аудиторії. Вони можуть впливати на формування масової свідомості, шляхом поширення різних поглядів і ідеологій через різноманітні медіа-платформи. Таким чином, хоча масова

свідомість і масові комунікації взаємопов'язані, вони представляють різні аспекти сприйняття та розповсюдження інформації в суспільстві.

Громадська думка відображає спосіб, яким суспільна свідомість виражається через ставлення різних груп людей до подій і процесів, що відбуваються в житті та впливають на їхні потреби та інтереси. Це може бути як явно виражене, так і приховане ставлення до подій. Громадська думка формується та розвивається як результат впливу різних факторів. Формування і розвиток громадської думки можуть бути планомірними, здійснюватися за допомогою політичних інститутів і соціальних установ, або відбуватися стихійно, під впливом життєвих обставин, стереотипів, досвіду і традицій.

Громадська думка відображає тільки проблеми та факти, які привертають увагу суспільства та відкривають широку можливість для інтерпретації та обговорення. Вона може бути як однозначною, так і плюралістичною за своєю структурою, охоплюючи різноманітні погляди та підходи.

Використання масових комунікаційних технологій є дуже ефективним для формування громадської думки. Шляхом використання інформаційно-психологічного впливу можна легко моделювати реакції певних соціальних груп на події. Цей процес дозволяє населенню стати носієм потрібної ідеології, що в свою чергу дає можливість повніше використовувати засоби виробництва, робочу силу та інфраструктуру для суб'єкта маніпулятивного впливу. Для досягнення максимального психологічного впливу на маси через передачу інформації, слід охопити якнайбільшу аудиторію. Цього можна досягти за рахунок декількох факторів, зокрема, технічних засобів комунікації та максимальної доступності та зрозумілості інформації.

До початку ХХ століття газети і журнали відігравали ключову роль у формуванні громадської думки. Проте зміна природи суспільної свідомості зумовила перехідну фазу, де книги стали важливішим джерелом впливу. Однак, доступ до інформації залежав від навичок читання. Поява радіо, як

першого масового засобу масової інформації, змінила картину, надаючи можливість сприймати інформацію майже всім.

Після Другої світової війни настала нова ера в розвитку технологій формування суспільної свідомості. Сьогодні телебачення визнається найпотужнішим інструментом впливу на масову свідомість. Його ефективність пояснюється тим, що людина отримує інформацію через зорове та слухове сприйняття, що забезпечує максимальний зворотній зв'язок. Можливості телебачення дозволяють досягти широкої аудиторії та передати значний обсяг інформації у легкій для сприйняття формі, що забезпечує його вплив. У сучасному світі телебачення активно конкурує за вплив з Інтернетом.

У 1988 році був розроблений протокол Internet Relay Chat, що відкрив можливість реального часу спілкування в Інтернеті (чат). Поступовий розвиток цієї мережі призвів до зростання числа користувачів, яке на сьогодні перевищує мільярд осіб. Варто відзначити, що радіо знадобилося 38 років, а телебаченню – 13 років, щоб досягти аудиторії в 50 мільйонів слухачів. У свою чергу, Інтернет досяг цієї кількості користувачів за лише 5 років. На сьогоднішній день мережа Інтернет виконує широкий спектр функцій, головною з яких є передача інформації та масове маніпулювання [3, с. 28].

Отримання інформації стало надзвичайно складним у сучасному світі, оскільки вона оточує нас у будь-якому місці завдяки винаходам, таким як переносні радіоприймачі, телевізори, комп'ютери та мобільні засоби зв'язку. Людям доводиться приймати величезну кількість інформації без перевірки достовірності. Це призводить до ситуації, коли індивід має обмежені можливості осмислення та оцінки інформації, що надходить до нього, що змушує його діяти в рамках, визначених маніпулятором.

Проте, засоби масової інформації у сучасному суспільстві не завжди виконують свою первинну функцію інформування населення. Вони часто зміщуються від цієї ролі до формування конкретних думок, уявлень і

поглядів, спрямованих на досягнення певних цілей. Деякі дослідники виділяють два основних підходи до розуміння ролі ЗМІ в суспільстві.

Прихильники ліберального підходу вважають, що всі аспекти, які є цікавими та важливими для громадськості, повинні бути відображені у новинах. Вони підтримують ідею соціальної відповідальності ЗМІ, яка полягає в тому, щоб використовувати інформацію для підтримки основних цінностей суспільства та виховання громадян з метою поліпшення їх як активних учасників громадянського життя [4].

У суспільствах, де ЗМІ підконтрольні державі, часто спостерігається такий підхід. Критики цієї моделі стверджують, що журналісти і редактори не повинні виступати арбітрами соціальних цінностей, особливо в умовах різноманітних точок зору в суспільстві. Деякі дослідники вважають, що ЗМІ можуть впливати на поведінку громадян та формувати громадську думку. Завдяки можливості надавати цій думці масовий характер, ЗМІ можуть управляти і навіть маніпулювати нею [5; 6].

У другій половині ХХ століття наукові кола приділяли особливу увагу феномену маніпуляції масовою свідомістю. Проводилися дослідження різних видів, механізмів і методів маніпуляції масовими медіа, а також вивчалися наслідки цього явища [7]. Дані питання активно досліджувалися представниками наук: соціології, психології і політології [8].

Багато вчених вважають, що визначення терміну "прихований ефект впливу" залишається недостатньо розробленим досі. У наукових колах часто використовуються як синоніми поняття "маніпулювання" і "прихований ефект". Термін "маніпулювання" має негативне сприйняття і асоціюється з порушенням прав особистості та завдає шкоди свідомості або життю індивіда, вважається деструктивним і аморальним явищем.

Аналіз наукових досліджень дозволяє виокремити кілька ключових аспектів маніпулювання [9; 10]:

- Суспільне і державне формування ситуацій з метою впливу на громадську структуру.

- Використання емоційних та ірраціональних аргументів, таких як патріотизм, націоналізм тощо, для керування людською свідомістю.
- Психологічний вплив, здійснюваний таємно, що спрямований на зміну переконань, почуттів та поведінки.
- Спонування до певної поведінки шляхом обману або використання слабкостей особистості.
- Прихований примус і програмування думок та намірів людей.
- Використання сили або загрози силою врозріз з волею іншої особи.

Так, культура виступає важливим простором для індивіда, де він має можливість формувати свою свідомість і думку. У сучасному світі нав'язування стандартів поведінки часто є не єдиним середовищем, де людина може вільно висловлювати свої уявлення і аналізувати оточуючу дійсність. Культура відображає суспільство, його характер та цінності, створюючи можливість розуміти соціальний портрет та внутрішні мотивації розвитку суспільства.

Отже, можна зробити висновок, що головна мета масової комунікації в сучасний час полягає не стільки в передачі інформації, скільки в формуванні ідеологічних установок. Саме тому засоби масової інформації все частіше критикуються за маніпулювання громадською свідомістю та громадською думкою, які є зовнішнім відображенням свідомості. Під час маніпулювання нам надається переважно деяка частка інформації та дезінформації, яку ми використовуємо для оцінки соціально-політичної реальності. Наша реакція на проблеми і явища, а також наше розуміння того, що є проблемою або явищем, значною мірою визначаються тими, хто контролює потік інформації.

Отже, можна зробити декілька узагальнюючих висновків. По-перше, в сучасному світі стан громадянського суспільства стає актуальним питанням, що вимагає уваги. Громадянське суспільство характеризується розвиненою свідомістю та активною громадянською участю. Масова свідомість, у якій відбиваються уявлення та ідеї суспільства, проявляється через громадську

думку. Варто зазначити, що під час радянської епохи населення вірювало у друковане слово беззаперечно. Навіть зараз засоби масової інформації залишаються основним джерелом впливу на суспільну свідомість, формуючи і моделюючи її зовнішнє відображення.

По-друге, громадська думка відображає реальні та ілюзорні ситуації, залежно від того, яка саме інформація потрапила в свідомість громадянина і що стало джерелом його думки. Ефект впливу має велике значення.

Формування суспільної свідомості через масові комунікації за допомогою різних інструментів і методів психологічного впливу є найефективнішим і водночас економічно доступним способом здійснення тотального контролю і маніпуляції, як всередині країни, так і за її межами. Все залежить від того, хто насправді контролює інформаційний контент.

Індивідуум має можливість формулювати власну думку щодо навколишньої дійсності, що визначається його культурою. Рівень культурного розвитку людини є важливим показником ефективності впливу та одночасно його захисту від зовнішньої маніпуляції.

По-п'яте, сучасна роль масових комунікацій переважно ідеологічна, а не інформаційна.

Китай активно вкладає зусилля в покращення свого міжнародного образу через ефективну комунікацію зі світом, зокрема зі США. Це важливо для досягнення стратегічних та тактичних цілей, таких як залучення іноземних інвестицій, співпраця у сфері технологій і освіти, а також успішне виходження китайських компаній на світовий ринок. Через активну пропаганду та підкреслення позитивних аспектів, Китай намагається нейтралізувати негативні стереотипи щодо своєї країни та підвищити свою міжнародну привабливість [11, с. 88].

Експансія Китаю у міжнародних комунікаціях має своє коріння в постійній потребі комуністичної влади в Пекіні пропагувати власні досягнення та переконанні у своїй унікальності як цивілізації, яку варто

відкрити світу. Протистояння між Китаєм та США має значне ціннісне значення. Обидві сторони змагаються за контроль над "операційною системою" світу. Це відображається у потужних комунікаційних процесах, спрямованих на підтримку плюралістичності західного світу та подолання авторитарної східної моделі, яка передбачає постійний контроль над усіма аспектами життя. Це суперництво двох ціннісних систем: ринкової економіки та демократії проти авторитарного капіталізму. Ця конкуренція може бути спрямована у мирне русло за допомогою комунікативних стратегій, залучаючи третю сторону. Багато політиків вважають, що такою стороною може бути Німеччина, сильний лідер Західного світу.

Брекзит став ілюстрацією комунікативної моделі Лассуела з лінійними взаємозв'язками. Голосування 24 червня змінило майбутнє Великобританії, привівши до її виходу з ЄС за підтримки 52% британців. Цей результат викликав шок в Україні, де Євросоюз сприймається як "царство Боже на землі", а ідея виходу з нього не уявлялася. Противники ЄС мали свою аргументацію та мотиви, які визначили результат референдуму [12].

Першим аргументом є проблема мігрантів. Британці стурбовані масовим прибуттям мігрантів і бачать у виході з ЄС спосіб контролювати цей процес. Другим аргументом є витрати на ЄС. Британія сплачує значні суми у вигляді членських внесків, які деякі вважають надто великими порівняно з отриманими перевагами. Третій аргумент стосується торгівлі. Під стягом ЄС, британські компанії втрачають конкурентоспроможність на європейському ринку. Четвертий аргумент полягає в законодавстві. Британія вважає, що її суверенітет порушується підпорядкуванням законодавству ЄС. Нарешті, п'ятий аргумент стверджує, що Британія має право бути господарем своєї долі і повернути колишню велич.

Ці аргументи відображають складний мікс прагнень і небезпокоїв британців, які були враховані під час референдуму і стали ключовими факторами в підтримці Brexit.

Безумовно, Брексит не став би реальністю, якби не підтримка з боку значної соціальної бази - "простих, чесних і порядних" людей, які відчули себе забутими чи відстороненими. Цей "білий" робітничий клас з часом був замінений на "кольоровий", що включав у себе представників з В'єтнаму, Китаю, Філіппін, Польщі, Румунії - мігрантів та трудові мігранти загалом. Лідери Брекситу вміло маніпулювали громадською думкою, використовуючи провокативні гасла типу "Повернемо країну!", "Зупинимо навалу!", "Досить годувати Брюссель!" і подібні. Ці гасла були чіткими та однозначними, не потребували жодного додаткового пояснення.

Модель ефективної комунікації в умовах конфлікту може бути продемонстрована на прикладі японського дипломата та посла в Узбекистані, котрий змушений був взаємодіяти із президентом Узбекистану Ісламом Каримовим. Під час великих заходів з участю президента, всі іноземні послі отримували запрошення, після чого їм доводилося чекати на появу першої особи протягом години і більше. Це було частиною ритуалу, однак колега посла західної держави не терпів цього і відкрито критикував існуючі порядки в країні.

У цьому прикладі демонструється розуміння важливої установки східної культури, яка полягає в ієрархічних відносинах та ставленні до часу. Для японського посла тривале очікування не було проблемою, адже він розумів та адаптувався до цієї ситуації. Для східної людини важливе значення має опора на порядок та ієрархію.

У той же час, американці не можуть оцінити ієрархію як соціальний механізм, оскільки вони вірять у свободу та рівність. Їхні цінності стоять на протилежному полюсі у порівнянні з установками східної культури.

Розуміння ієрархії та поваги до статусу старшого мають велике значення в японській та узбецькій культурах, що відображається у схожих традиціях обох народів. Цей приклад демонструє складність, різноманіття і проблеми міжкультурної комунікації. У результаті взаємодії культур залежить від культурних установок, які визначають прагнення розуміти чужий

культурний досвід. Таким чином, використання адаптаційної та герменевтичної моделі міжкультурної комунікації має велике практичне значення.

Так, розвиток та становлення комунікаційних процесів у світі - це складне явище, що залежить від багатьох факторів, зокрема культурно-історичних процесів. У сфері засобів масової інформації комунікаційні процеси часто тісно пов'язані з впливом, який може перетворюватися на маніпуляцію.

1.2 Особливості висвітлення війни у медіа

У сфері комунікації термін "медіа" означає засоби, які використовуються для передавання, зберігання та відтворення інформації з метою подолання просторових, часових або інших перешкод [13, с. 11]. У широкому розумінні будь-яка система знаків, зафіксована у певній формі, може вважатися медіа, така як усна мова, зображення чи друкований текст [14]. Проте, в контексті загальноприйнятого розуміння, під медіа зазвичай розуміють технічні засоби та канали комунікації, такі як радіо, телебачення, інтернет, а також засоби поширення інформації, які формують особливе середовище для комунікації. Групу електронних медіа, які використовують комп'ютерні та мережеві технології, часто виокремлюють під терміном "нові медіа" [15, с. 33].

Термін "медіа" буквально означає "посередник", що вказує на його роль у встановленні зв'язку між тим, хто передає інформацію, та тим, хто отримує її [16, с. 55]. У сучасній філософії комунікації термін "медіа" розглядається як не лише проміжна ланка у процесі передачі інформації, але й як комплекс засобів для передавання, зберігання та відтворення інформації [17]. Розвиток сучасних медіа призводить до створення штучного простору комунікації, що утворює середовище існування людини, де відбувається міжособистісний

обмін інформацією. Цей процес супроводжується появою нових форм тексту та репрезентації світу, а також формуванням нових взаємин між суб'єктами спілкування та технологіями [18, с. 169].

Засоби масової комунікації (ЗМІ), або медіа, відіграють ключову роль у формуванні громадської думки щодо подій та їх наслідків[19].

Однією з особливостей розвитку сучасного суспільства є стрімке зростання ролі інформаційних технологій[21]. Дослідники пов'язують глобалізацію і конфлікти, стверджуючи, що розвиток засобів комунікації, комунікаційних технологій та ЗМІ внесли суттєві зміни в природу конфліктів, їхні методи ведення та врегулювання [22; 23].

Отже, засоби масової інформації відіграють важливу роль у сприйнятті аудиторією реальності, що вони безпосередньо визначають. Вивчення ролі ЗМІ під час конфліктів стає актуальним, оскільки вони мають значущий вплив на формування громадської думки щодо подій і наслідків війни [26; 27; 28, с.292].

Поняття "війна" використовується для опису збройного протистояння між двома або кількома суверенними державами [29, с. 45]. Важливо відзначити, що війна призводить до змін у всьому суспільстві, зокрема, державні інститути починають виконувати специфічні функції, які обумовлені військовим станом.

Війна також може призвести до соціальних потрясінь, таких як міграція, голод і хвороби. Ці потрясіння можуть мати серйозний вплив на суспільство, призвести до загибелі людей і руйнування інфраструктури.

Війна, як складне явище, впливає на суспільство на багатьох рівнях. По-перше, вона часто призводить до змін у структурі суспільства, зокрема, до руйнування інфраструктури, економічного занепаду та розпаду соціальних мереж. Це може викликати серйозні соціально-економічні та політичні кризи. Державні інститути також відчують вплив війни, змушені адаптуватися до нових умов та приймати невідкладні заходи для забезпечення безпеки та порядку. Зміни в соціальній поведінці людей можуть бути драматичними,

оскільки війна змушує їх адаптуватися до нових умов, шукати способи виживання та змінювати свої цінності та переконання. Більшість суспільства стикається з травматичними наслідками війни, такими як посттравматичний стресовий розлад, фізичні пошкодження та втрати близьких. Війна також може впливати на гендерні ролі та стереотипи, змінюючи спосіб, яким жінки та чоловіки взаємодіють у суспільстві. Крім того, вона може підштовхувати до масової міграції, коли люди намагаються уникнути конфлікту та знайти безпечне притулок у інших країнах. Така міграція може викликати напруженість у приймаючих країнах та сприяти формуванню нових культурних та етнічних спільнот. Війна також має значний вплив на економіку, зокрема на зростання витрат на оборону, реконструкцію та гуманітарну допомогу, що може призвести до збільшення боргу держави та зниження рівня життя. Крім того, вона може викликати зростання цін на енергію та інші товари, що має негативний вплив на споживчі можливості населення. Війна також часто спричиняє порушення прав людини та міжнародного гуманітарного права, зокрема, масові порушення прав людини, використання хімічної та біологічної зброї, а також атаки на мирних цивільних. Такі порушення можуть мати довгострокові наслідки для суспільства, включаючи подальшу ескалацію конфлікту та поглиблення ворожості між різними групами. У цілому, війна залишає глибокий слід на суспільстві, викликаючи значні зміни у всіх його аспектах та потребує комплексного підходу для мінімізації її наслідків та відновлення миру та стабільності.

Війна, як тема, завжди привертає значну увагу медіа. Її висвітлення має свої особливості, які впливають на сприйняття глядачів, слухачів та читачів. Перш за все, медіа часто розглядають війну з позиції політичних та економічних інтересів власників видань або медіакорпорацій. Це може призводити до приховування певних аспектів конфлікту або спрямованості інформації на підтримку певної сторони. Крім того, медіа часто використовують війну як засіб збільшення своєї аудиторії та прибутку,

показуючи сенсаційні заголовки та вражаючі зображення. Це може призводити до перекручення фактів або створення маніпулятивних наративів. Крім того, війна в медіа часто представляється через призму національних інтересів та патріотичного настрою, що може викликати емоційну реакцію аудиторії та підтримку військових дій. Однак таке уявлення може призвести до ігнорування гуманітарних аспектів конфлікту та страждань цивільного населення.

Крім того, медіа часто акцентують увагу на військових подіях та стратегіях через призму сприйняття глядачів і читачів, що може призвести до романтизації військового життя та недооцінки його реальності. Медійна увага до військових подій часто зосереджена на спробах зображення "героїчного" аспекту війни, використовуючи драматичні фотографії та вражаючі заголовки для привернення уваги аудиторії. Проте такий підхід може приховувати справжню трагічну суть військових конфліктів та страждань жертв, відбуваючихся на передньому краї війни. Важливо також враховувати, що медійне підкреслення військових стратегій та подій може призвести до знецінення гуманітарних аспектів конфлікту та зосередження лише на воєнних аспектах. Це може призвести до забуття про трагедію цивільного населення, яке часто стає найбільшими жертвами війни.

Також важливо враховувати, що медіа часто зосереджуються на військових подіях через їх специфічну привабливість для аудиторії, що може призвести до надмірної уваги до військових тематик та знехтування іншими важливими аспектами суспільного життя. Медійна увага до військових стратегій і подій може також зробити враження, що війна - це нормальний стан справ, а не катастрофа, яка потребує вирішення та запобігання. Крім того, фокус медіа на військових подіях може затемнювати реальність військового життя, яке часто включає стрес, травми та психологічні проблеми для військовослужбовців та їх родин.

Також слід враховувати, що медіа часто обирають військові події як об'єкт своєї уваги через їх високий ступінь суспільного значення та

відображення багатьох аспектів політики, економіки та соціальних відносин. Однак, такий підхід може призвести до перекручення реальності військових конфліктів та впливу на громадську думку та рішення політичних лідерів. Медіа також часто зосереджуються на військових подіях через їх емоційну привабливість для аудиторії, що може призвести до надмірного використання драматичних елементів та зображення жахливих подій. Такий підхід може збільшувати рівень тривоги та паніки серед громадськості, а також зростання військової агресії та ворожості між народами. Крім того, медіа часто зосереджуються на військових подіях через їх потенційний вплив на політичні рішення та міжнародні відносини. Інформація про військові конфлікти може викликати широку громадську реакцію та вимагати дій з боку політичних лідерів та міжнародних організацій. Однак такий підхід може також призвести до маніпуляції інформацією та використання військових подій для досягнення політичних цілей.

Також важливо враховувати, що медіа часто зосереджуються на військових подіях через їх значущість для формування громадської думки та впливу на загальну політичну атмосферу. Військові конфлікти зазвичай викликають значний інтерес у громадськості та стають об'єктом уваги як політичних, так і економічних лідерів. Медіа відіграють ключову роль у розповсюдженні інформації про військові події та їх наслідки, що впливає на сприйняття ситуації як у власній країні, так і за кордоном. Вони також часто виступають посередниками у сприйнятті конфлікту між сторонами, намагаючись забезпечити об'єктивне висвітлення подій та відображення різних точок зору.

Однак, у своїй прагненні до об'єктивності, медіа іноді можуть стикатися з проблемою біасу та вибіркового представлення інформації, що може призвести до спотворення реальності та маніпулювання громадською думкою. Крім того, медійна увага до військових подій може мати довгострокові наслідки для міжнародних відносин та міждержавної безпеки, впливаючи на рівень довіри між країнами та стабільність у регіоні.

Також важливо пам'ятати про роль медіа у відстеженні та документуванні порушень міжнародного гуманітарного права під час військових конфліктів, що може впливати на міжнародну реакцію та реакцію міжнародних гуманітарних організацій. В кінцевому підсумку, медіа відіграють невід'ємну роль у висвітленні військових подій та їх наслідків, впливаючи на сприйняття ситуації в суспільстві та на міжнародному рівні.

Також слід відзначити, що війна в медіа часто сприймається як вирішення конфліктів, втім, це може сприяти пропаганді військових дій та відмові від мирних шляхів вирішення конфліктів. Нарешті, важливо враховувати, що медіа мають великий вплив на формування громадської думки та уявлень про війну, тому вони мають велику відповідальність у забезпеченні об'єктивної та збалансованої інформації про конфліктні ситуації.

1.3 Особливості відображення суспільства під час військового стану

Інформаційна війна - це стратегічний засіб впливу на суспільство в мирний або військовий період шляхом розповсюдження конкретної інформації та захисту власних громадян від такого впливу. Основними об'єктами в інформаційній війні є інформаційний простір, ресурси та технічні системи управління, зв'язку, навігації, комп'ютерні мережі, радіоелектронні засоби і таке інше. Метою інформаційної війни є підрив морально-психологічного стану, зміна поведінки та емоційного настрою, дезорієнтація та дезінформація, послаблення традицій і переконань, а також залякування населення. Важливим елементом є також забезпечення власних інтересів на ринках збуту.

Спроби впливати на інші країни за допомогою агітації, дезінформації та пропаганди відомі з давніх часів, але інформаційна війна набула особливого значення у 20 столітті, коли розвиток ЗМІ дозволив впливати на масову свідомість на великій відстані. Так, у 1920-х роках США, Велика Британія,

Німеччина та СРСР активно використовували радіо та інші засоби масової інформації для впливу на своїх громадян та народи інших країн.

Під час Другої світової війни обидві сторони активно вели інформаційну війну, спрямовану на мобілізацію власного населення, дезінформацію противника та формування певного світогляду.

Прикладом класичної інформаційної війни, що не переросла у відкритий військовий конфлікт, є період Холодної війни (1946–1991) між СРСР та США разом із їхніми союзниками. У цей період обидві суперницькі сили активно використовували різноманітні методи інформаційної боротьби для досягнення своїх політичних та ідеологічних цілей.

Усі великі збройні конфлікти в кінці 20 - початку 21 століття, такі як війни в Іраку (1991, 2003), військова операція НАТО проти Югославії (1999), грузино-осетинський конфлікт (2008), повалення режиму М. Каддафі в Лівії (2011) та інші, супроводжувалися інтенсивними інформаційними атаками. Ці атаки включали в себе розповсюдження пропаганди, дезінформацію, маніпулювання масовими медіа та соціальними мережами для впливу на громадську думку та формування певного світогляду.

Сучасне суспільство, як правило, дуже залежне від інформації та засобів її передачі. Це робить його більш вразливим у інформаційних конфліктах. Зараз технологічний прогрес і розвиток медіа дають змогу швидко поширювати інформацію та впливати на громадську думку. Тому сучасні держави зосереджують увагу на захисті від інформаційних загроз і розвитку відповідних стратегій протидії.

Дезінформація - це цілеспрямоване поширення неправдивої або маніпулятивної інформації з метою впливати на громадську думку, перекручувати факти або спотворювати події. Її можуть створювати різні суб'єкти: від державних структур та політичних акторів до приватних осіб або груп інтересів. Мета дезінформації може бути різноманітною: вона може слугувати для маніпулювання громадською думкою, створення конфліктів,

впливу на політичні або економічні процеси, а також для дискредитації опонентів або конкурентів.

Розпізнати дезінформацію можна, звертаючи увагу на джерело інформації, перевіряючи її достовірність та перевіряючи її з іншими надійними джерелами. Для захисту від дезінформації важливо розвивати критичне мислення, вміти аналізувати інформацію, не піддаватися на провокації та завжди перевіряти факти перед тим, як вони будуть розповсюджені.

Неправдива інформація використовується для маніпулювання за допомогою таких технік:

Клікбейт - це специфічні, зачасту перебільшені або сумнівні заголовки, зображення чи описи, які привертають увагу в соціальних мережах для збільшення вебтрафіку.

Пропаганда - це поширення інформації, чуток або ідей з метою завдати шкоди країні, групі людей або окремій особі, часто з політичними цілями.

Фейки - це імітація новинних або інших сайтів, які містять вигадані історії з метою обману аудиторії.

Упереджені новини - це контент, спрямований на підтримку вже існуючих упреджень та переконань читачів.

Джинса - це новини, контрольовані урядом, з метою створення та поширення дезінформації серед громадян.

Сатира - це створення фейкових матеріалів для розваги чи пародії, а не для передачі правдивої інформації. Щодня людина споживає стільки інформації, скільки можуть вмістити сотні газет. З ростом обсягу побаченого та прочитаного мозок починає втрачати здатність об'єктивно фільтрувати цю інформацію. Таким чином, людина стає більш вразливою до маніпуляцій.

Фейкові новини зазвичай поширюються набагато швидше, ніж інший контент, оскільки вони викликають сильні емоції. Тому дезінформація швидко поширюється через друзів і знайомих, соціальні мережі та месенджери. Кожен хоче бути першим, хто передасть інформацію,

попередить про щось, але при цьому не перевіряє її достовірність. Іноді тези розсилаються навіть з приміткою "можливо, що це неправда, але краще надіслати" (наприклад, інформація про новий наступ на Харків у 2024 році).

Вірусне поширення неправдивої інформації може зглибити соціальні конфлікти та спровокувати розбрат усередині суспільства. Така дезінформація стає основною зброєю у сучасних інформаційних та гібридних війнах.

Також варто приділити увагу аспектам роботи журналістів. Одна з особливостей роботи в журналістиці полягає в її поліфункціональності, яка особливо актуальна у часи, коли порушуються воєнні події. Організація Об'єднаних Націй вважає, що засоби масової інформації мають певні неписані зобов'язання перед аудиторією: задовольняти інформаційну потребу, створювати умови для почуття задоволення серед читачів, допомагати психологічно, не залишати їх без підтримки, давати надію та впевненість у майбутньому, і говорити відверто.

В період надзвичайних подій надзвичайно вагомим стає місія надання оперативних інформаційних послуг аудиторії. Журналістика виступає важливим каналом зв'язку між громадянами та відповідальними структурами, подібно до мостика, що з'єднує різні береги. Основною метою в цей час стає надання моральної та психологічної підтримки тим, хто її потребує, схожо на джерело сили і опори для тих, хто опинився на кризовому шляху.

Проте слід розуміти, що у зв'язку з обставинами робота журналістів та медіа піддається різноманітним змінам і обмеженням, а це може породжувати провокаційні ситуації, схожі на великі гірлянди, які неминуче впливають на процес роботи фахівців. Як один із очільників зазначив: "Коли світ перевертається з гори донизу, комунікація стає так само важливою, як і їжа, вода, укриття та медикаменти". Таке порівняння глибоко відображає важливість спілкування в непередбачуваних обставинах, де кожне слово, кожен сигнал мають значення, а журналісти - надійними провідниками

інформації, подібними до ліхтарів у темряві, які ведуть до безпеки та розуміння.

Дослідник В. Миронченко описує особливості роботи радіопрацівників у складні часи Другої світової війни. Незважаючи на виклики та складнощі, радіопрацівники локальних станцій намагалися зусиллями забезпечити психологічну підтримку народу та надати важливу інформацію мешканцям регіонів та фронтовикам. Для захисників міст Києва, Одеси та Севастополя, а також для населення України вести з цих міст мали велике значення. Вони наповнювали надією, вірою в перемогу, піднімали настрій та закликали до боротьби з ворогом [30, с. 400].

При висвітленні складної тематики, такої як війна, журналісти завжди повинні дотримуватися певних правил та стандартів. За словами закордонного вченого К. Еїлдерса, стандарти, яким мають відповідати ЗМІ, відіграють вирішальну роль у визначенні якості військового висвітлення. Це ставить питання про необхідність встановлення стандартів для якісного висвітлення в ЗМІ та невід'ємні функції військового висвітлення [31].

Наша країна перебуває у стадії "гарячої" війни з агресором вже майже 10 років, однак медіа-спільнота до цього часу ще не виробила чітких стандартів та правил, які для вітчизняних медіа-працівників стануть "дороговказом" у висвітленні відповідної тематики.

У 2016 році "Детектор медіа" провів актуальне опитування серед практикуючих журналістів щодо їхньої ролі у висвітленні конфліктів та їх професійних орієнтирах. Результати дослідження виявили відсутність єдиного підходу до висвітлення конфліктів та пов'язаних з ними тем. Натомість, було помічено значний рівень різноманітності в підходах та професійних орієнтирах, а також високий рівень невизначеності серед журналістів стосовно "правильного" висвітлення конфліктних тем. Українська журналістська спільнота досі не розвинула універсальних правил та настанов, і продовжує пошук професійних орієнтирів. Цей редакційний

різноманіття також свідчить про відсутність координованої державної цензури медіа в умовах конфліктів [32, с. 3].

Недостатність встановлених інституційних принципів у медіа є одним із факторів, що призводить до невизначеності журналістів у висвітленні аспектів, пов'язаних з війною. Опитувані вказували на відсутність затверджених редакційних положень, які б визначали напрямок роботи журналіста у цій тематиці. В результаті, аналіз «Детектора медіа» показує, що розуміння професійних стандартів у більшості українських ЗМІ покладається на самого журналіста. Особливо це стосується регіональних медіа. Таким чином, журналісти взагалі більш схильні керуватися власними поглядами та досвідом, ніж усталеними редакційними практиками та стандартами [32, с. 6-7].

Очевидно, що висвітлюючи складні події, професійний журналіст повинен надавати суспільству достовірні та доступні повідомлення. Медіа повинні регулярно пояснювати аудиторії хід подій, давати їм оцінку, щоб споживачі інформації мали цілісну картину та могли адекватно оцінювати зміни. Професор О. Гоян описує роботу однієї з радіостанцій, яка надавала фронтову хроніку, зверталася до партизан та евакуйованих українських громадян у спеціальних програмах та розповідала про події за кордоном [33, с. 46].

В. Горбулін говорить про те, що суспільство зможе повністю усвідомити значення війни лише тоді, коли ЗМІ почнуть активно її висвітлювати. Це один з головних критеріїв, який використовується журналістами для визначення "гарячих" подій – здатність привернути увагу громадськості до війни [34].

У процесі висвітлення війни, журналіст повинен заохочувати можливості для примирення, наближення до завершення конфлікту та встановлення миру. Згідно з висловленою думкою К. Еїлдерса, вирішення, чи мають ЗМІ активно сприяти миру, чи діяти як нейтральні хронікери подій, є складним завданням, оскільки ці дві універсальні цінності часто стикаються з

протириччями. У випадку останньої війни в Іраку, такими цінностями були, зокрема, права людини та мир. Журналістський образ себе, навіть у воєнних кореспондентів, більш орієнтований на модель нейтрального посередника, ніж на прихильника мирної журналістики [35].

У Декларації ЮНЕСКО 1978 року про роль медіа відзначено, що для зміцнення миру, міжнародного взаєморозуміння, просування прав людини та боротьби з расизмом, апартеїдом та підбурюванням до війни потрібен вільний потік та розповсюдження інформації. ЗМІ відіграють ключову роль у цьому процесі, а їхній внесок може бути більш ефективним, якщо інформація відображатиме різноманітні аспекти теми, яку розглядають. Отже, головним завданням ЗМІ у часи воєнного конфлікту є представлення та розголошення всіх можливих точок зору. Ця місія створює реальний виклик в умовах конфліктів [36, с. 214].

У своїй науковій розвідці Н. Стебліна підтверджує думку, що межа між патріотизмом та об'єктивністю стає невиразною. Тому журналісти часто практикують "патріотичну журналістику" або користуються "національним етосом", незважаючи на глобалізаційні процеси та наявність міжнародної аудиторії, зокрема в мережі [37].

У роботі журналіста під час війни важливою є його підготовка, що включає інформаційний, психологічний та фізичний аспекти, і проводиться ще до відрядження на передову. Журналіст повинен володіти базовими навичками військової справи, проходити тренінги з правил техніки безпеки та надання першої медичної допомоги.

Так, журналіст повинен усвідомлювати обмеження, що існують відповідно до міжнародного права. Наприклад, кореспондентам не рекомендується вживати зброю або фотографуватися зі зброєю, оскільки це може призвести до юридичних проблем або викликати неприязнь з боку військових підрозділів, які вони висвітлюють.

При висвітленні воєнної тематики, журналістам слід дотримуватись законодавчих норм, що регулюють подачу певних повідомлень. Інформація з

обмеженим доступом, така як таємна, конфіденційна чи службова, не може бути оприлюднена без належних дозволів. У час воєнного стану особливо важливо дотримуватись «букви закону» та утримуватись від публікації інформації, що може загрожувати безпеці держави та громадян. Хоча законодавство про доступ до публічної інформації може визначати обмеження доступу до певних видів інформації, які необхідно дотримуватись, ці принципи залишаються сталими навіть у період воєнного конфлікту.

У сучасних умовах гібридної війни і постійних інформаційних втручань, збереження стерильності медіапростору стає критичною задачею для журналістів. Фахівці повинні бути завершеними у верифікації повідомлень та перевірці джерел. Це означає уникнення поширення непідтверджених чи недостовірних інформаційних матеріалів, що можуть призвести до появи фейків або маніпуляції громадською думкою. Уникання таких ситуацій є важливим для збереження довіри громадськості до медіа та для забезпечення об'єктивного висвітлення воєнної ситуації.

У часи війни, журналісти часто змушені змінювати свої місця роботи, інколи навіть покидати свої студії та редакції, щоб уникнути окупації, але при цьому продовжувати інформувати аудиторію. Відомий приклад з Другої світової війни показує, як радіостанція змінила свою локацію: після демонтажу київської радіостанції РВ-47 і перевезення її до Челябінська, інформаційне мовлення з Києва продовжувалося за допомогою передач редакції фронтового радіомовлення з Броварів. Журналісти зчитували зарисовки та оперативні кореспонденції з місць боїв, а також виступали перед мікрофоном письменники, щоб донести інформацію до слухачів [30, с. 400].

Прагнучи до об'єктивності, важливо враховувати, що немає однозначного професійного консенсусу серед журналістів, як у нас, так і за кордоном. Кожне медіа має свої цілі та завдання у відображенні подій, зокрема воєнних. Ці цілі можуть включати показ війни максимально реалістично та доступно для аудиторії, проте кожен медіа може підходити до

цього з різних кутів та надавати різні акценти в залежності від своїх унікальних завдань.

У своїй статті "Осмислення висвітлення війни в Україні західними ЗМІ", М. Маненті розглядає специфіку опису та подачі ходу бойових дій на території України в провідних закордонних та світових медіа. Він зазначає, що в ході висвітлення подій головними міжнародними ЗМІ спостерігається тенденція до однотипної картини, яка відображає переживання та співчуття до українських громадян, що зазнають війни, порівняно з жертвами інших військових конфліктів за межами західного світу [38].

Дж. Закарія визначає свій власний перелік факторів, які впливають на те, як закордонні медіа висвітлюють російсько-українську війну. Він вказує на зміну світового порядку після Другої світової війни, катастрофічну гуманітарну кризу та можливість втягнення НАТО і США в нетрадиційну війну з Росією як основні фактори. Ці аспекти призводять до широкого висвітлення конфлікту в Україні у міжнародних ЗМІ.

За словами журналістки, для оптимізації ефективної роботи фахівців у процесі висвітлення воєнних подій ключовою є роль доступу журналіста до місць бойових дій та вплив незалежних місцевих ЗМІ під час "гарячої" фази конфлікту [39].

На завершення важливо зазначити про роль журналіста на фронті. Фахівцеві аудіовізуального мовлення необхідно усвідомлювати, що висвітлення військової тематики вимагає від нього великої уваги та концентрації в геолокації, термінах та поданні новин. Працівникам ЗМІ важливо уникати розголошення будь-яких облич, надавання координат, а тим більше розголошення конфіденційної чи секретної інформації. Також слід пам'ятати, що для військових журналіст є частиною їхньої роботи, що включає обов'язкову "звітність" перед суспільством.

Чим більша подія, тим більше людей вона охоплює, і тим важливіша стає роль журналіста. В таких ситуаціях він повинен мати виважений підхід, дотримуватися встановлених норм і стандартів. Війна, що триває у нашій

країні, постійно перебуває у центрі уваги як в українській, так і в світовій медіаспільноті. Проте висвітлення бойових дій, розповіді про тих, хто постраждав, є складним завданням навіть для досвідченого журналіста. Пишучи на цю тему, він має завжди пам'ятати про важливість кожного слова та завдання, яке стоїть перед ним. Також важливо не забувати про питання особистої безпеки: як фізичної, так і психологічної.

Висновки до 1 розділу

Засоби масової інформації відіграють важливу роль у формуванні громадської думки щодо подій і наслідків війни. Вони мають здатність впливати на хід конфлікту, а також на його сприйняття суспільством. У сучасному світі, коли роль інформаційних технологій зростає, ЗМІ мають ще більший вплив на суспільство. Вони можуть швидко поширювати інформацію, що може призвести до різкого зростання громадської підтримки або протестів проти війни.

Важливо, щоб ЗМІ були об'єктивними у висвітленні подій війни. Вони повинні інформувати громадськість про всі сторони конфлікту, а не лише про одну з них. Це допоможе людям сформувати власну думку про війну і її наслідки.

Інформаційна війна в сучасному світі є невід'ємною складовою геополітичних конфліктів, що відбивається на рівні міжнародних відносин. Вона спрямована на вплив на суспільну думку, маніпуляцію масовою свідомістю та формування певних уявлень про події. Дезінформація, використовуючи різні техніки та засоби, стає ефективним інструментом впливу на громадську думку і може мати серйозні наслідки для суспільства і політичного ландшафту.

Для захисту від дезінформації необхідно розвивати критичне мислення, перевіряти інформацію та джерела її походження, а також підтримувати незалежне та об'єктивне журналістське стандарти.

Тільки шляхом усвідомлення загрози дезінформації та усвідомлення власної ролі в процесі розповсюдження та сприйняття інформації можна забезпечити більш стійкий та об'єктивний інформаційний ландшафт.

РОЗДІЛ 2

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ВИСВІТЛЕННЯ ВІЙНИ ТА СУСПІЛЬСТВА В СУЧАСНИХ МЕДІА

2.1 Інформаційна війна як складова в боротьбі за існування держави Україна

Україна зазнала випробувань на інформаційному фронті від 2014 по 2024 рік, але з 24 лютого 2022 року інформаційна війна стала невід’ємною частиною повномасштабної російсько-української війни. Росія розгорнула її в безпрецедентних масштабах, включаючи внутрішні операції, спрямовані на своє власне населення, а також зовнішні впливові дії з метою маніпулювання суспільною думкою в Україні та пошуку союзників за кордоном. Пропаганда розповсюджується через офіційні кремлівські канали, такі як Russia Today і Sputnik, які мовлять та публікуються на декількох мовах. Ці канали не лише передають прокремлівські тези, але й звертаються до усіх тих, хто підтримує політику Росії за кордоном.

Крім пропаганди та дезінформації, Росія перед повномасштабним вторгненням часто використовувала м'яку силу для впливу на іноземну аудиторію. Наприклад, російська медична допомога, надана Італії та Сербії під час пандемії Covid-19, може бути прикладом м'якої сили. Головною метою цієї допомоги було продемонструвати схильність Росії до співпраці та підтримати ідею про нездатність європейських лідерів у вирішенні кризи в галузі охорони здоров'я. Одночасно це звернуло увагу на значення Росії у міжнародному кризовому управлінні [40].

Надання гуманітарної допомоги Росією стало особливо помітним у березні 2020 року, коли було доставлено медичне обладнання до північної Італії під лозунгом "Із Росії з любов'ю". Російські ЗМІ активно показували кадри проїзду військової техніки та відправку військових спеціалістів Міністерства оборони РФ до Італії. Ці кадри включали консультації італійських та російських офіцерів в одному штабі під Римом, а також маршрут колонни російської військової техніки з Рима до Бергамо [41].

Цей захід, який був безпрецедентним для країни НАТО, можна розглядати з різних точок зору. З одного боку, він може бути сприйнятий як простий вираз російської гуманітарної допомоги, яка підпадає під дію м'якої сили. З іншого боку, це може бути спроба візуально продемонструвати жорстку силу. Деякі експерти вважають, що цей захід може бути спробою вплинути на італійський уряд, щоб отримати більшу схильність до російських інтересів, особливо у зв'язку з європейськими санкціями проти Росії.

Італійська газета "LaStampa" навіть висунула гіпотезу, що справжня мета цієї допомоги може бути пов'язана з розвідкою. Це призвело до спору з офіційним представником Міністерства оборони Росії, який вважав, що стаття у газеті "LaStampa" маніпулює русофобськими фейками [42].

Стосовно України, стратегія інформаційної війни реалізується за допомогою сучасних методів, які відкривають широкий простір для інформаційно-психологічної боротьби. Це включає повторення пропагандистських наративів, часто ізольованих, логічно нееквівалентних та нерациональних суджень, які поширюються як ЗМІ, так і армією політичних ботів. Основним інструментом у цьому контексті стають фейки.

Також часто використовується активне розповсюдження дезінформації, спрямоване на спотворення історичних фактів. Наприклад, це може бути специфічне російське бачення історичної належності Криму, міфи про "один народ", а також такі події, як "заснування Одеси Катериною II". Важливим аспектом цієї дезінформаційної практики є стирання дистанції між війною та

миром. Наприклад, від "нас там нет" у 2014 році до "Захід почав першим" у 2022 році, з метою підірвати впевненість у власному правильному розумінні подій у суспільстві.

Поза офіційною пропагандою та іншими вже відомими методами, існують декілька категорій акторів інформаційно-психологічної війни, які сприяють більш аргументованій популяризації тез на фоні російсько-української війни.

"Хороші" росіяни: Ці особи представляють собою групу, яка виступає на користь мирного вирішення конфлікту і може бути спадкоємцями пацифістів часів холодної війни. Вони можуть наївно вважати, що переговори з Росією дозволять вирішити ситуацію, і розглядають себе як реалістів і прагматиків. Проте їх реалізм не завжди відповідає дійсності, а їх пропаганда спрямована на сіяння сумнівів у ліберальних цінностях та скасування санкцій проти Росії, вважаючи, що "хороші" росіяни не повинні страждати через дії режиму.

"Помірковані": Це група осіб, які намагаються зберегти баланс між двома сторонами конфлікту. Вони переконані, що недоліки кожної сторони врівноважуються, і "захід не завжди правильно вчиняв із Росією".

Антиамериканісти і ностальгіки за СРСР: Ця група осіб висловлює антиамериканські погляди та відчуття ностальгії за минулим радянським періодом. Вони доповнюють лінію інформаційно-психологічної війни, підкреслюючи негативне ставлення до заходу та підтримуючи російську агенду.

Так, Інтернет став ключовою платформою для інформаційно-психологічної війни. Ефективність такої війни ґрунтується на обміні інформацією, а не на приховуванні. Фактором успішності пропагандистських чи дезінформаційних повідомлень є їхня видимість в мережі, яка зазвичай досягається віральністю. Це досягається завдяки ранжуванню в пошукових системах, закріпленню у соціальних мережах, а

також цитуванню іншими сайтами та користувачами. Це сприяє швидкому поширенню контенту, що призводить до його віральності.

Такий контент, як історії про "бабусь із Загонів Путіна" чи "хлопця з Хмельницького", який висловлює думку про включення України до складу РФ, СРСР або Російської імперії, здатний привернути увагу великої частини Інтернет-спільноти та стати віральним [43].

На сьогоднішній день платформи для розгортання інформаційно-психологічної війни можуть варіюватися від популярних блогів з великою кількістю підписників до майже анонімних. Навіть інформація з так званих "камерних блогів" може швидко розповсюдитися, а віртуальне "сарафанне радіо" допоможе рознести потрібні для звернення до емоцій повідомлення серед широкого кола користувачів Інтернету.

Інтернет дозволяє кожному створювати свій власний контент з метою впливу на різні аудиторії:

Для деморалізації противника створюються веб-сайти або сторінки у соціальних мережах, спрямовані на громадян держави, з якою ведеться конфлікт. Часто їхня мета полягає в поширенні страху, наприклад, за допомогою відео страт або нападів, демонстрацією зброї.

Працюючи з схильною аудиторією, акцент робиться на потенційній цінності досягнення певних результатів, таких як забезпечення громадської безпеки. Також вказується на тих, кого варто страхуватися.

Робота з "нейтральною" аудиторією забезпечується шляхом розширення доступу до необхідної інформації, використовуючи лінгвістичний критерій: використання різних мов забезпечує більший вплив.

Разом з тим, Інтернет має суттєву перевагу у можливості документування подій на полі бою у реальному часі, включаючи відображення ситуації серед цивільного населення. Платформи, такі як Facebook, Twitter, YouTube, і Telegram, відкривають широкі можливості для масової комунікації, що робить їх ідеальними інструментами для протидії інформаційній агресії з боку Росії.

Можливості оборони в інформаційно-психологічній війні Російської Федерації ретельно аналізуються у науковій літературі. У своїй науковій роботі ще у 2015 році Г.В. Сасин відмічала, що для захисту інформаційного простору та національної безпеки України необхідними є ряд заходів. Ці заходи включають зміну інформаційної політики, як зовнішньої, так і внутрішньої, просування української інформації на територію агресора за допомогою сучасних технологій, обмеження російської інформації, контроль іноземних ЗМІ на території України, сприяння розвитку вітчизняних інтернет-ресурсів, збільшення якості та кількості українського продукту, діяльність в інформаційному та віртуальному просторі, контроль донесення правдивої інформації до споживача, блокування загрозливих для інформаційної безпеки держави інтернет-ресурсів, стимулювання наукових досліджень щодо державної інформаційної політики та безпеки, а також вдосконалення рівня підготовки фахівців у галузі інформаційної безпеки [44, с. 18].

В.І. Маляренко розглядає, що важко визначити однозначні методи протистояння фейкам, але вона підкреслює важливість зміцнення демократичних цінностей як ключового фактора захисту від деструктивної пропаганди та маніпуляції. За словами М.В. Маркової, сучасна людина має на вибір різноманітні способи протистояння інформаційно-психологічній війні, серед яких основними є критичне мислення, розвиток позитивного сприйняття та активне життя як інтелектуально, так і фізично [45, с. 6].

Ми вважаємо, що боротьба з інформаційною агресією Російської Федерації передбачає не лише постійне спростування брехні та фабрикаційних наративів, але й активне просування позитивного дискурсу, ґрунтованого на правді та цінностях, що розрізняють демократію від диктатури та демонструють привабливість української моделі. Недостатньо обмежуватися лише реакцією — потрібні нові правила, власний проукраїнський дискурс, який активно залучається у інформаційну війну проти Російської Федерації не лише у формі оборони, але й у контрнаступі.

Розглянемо, що вже реалізовано на другому році повномасштабної російської агресії, оскільки парадокс полягає у тому, що країна, на яку напали, має робити більше, ніж агресор, для того щоб продемонструвати свою правоту.

По-перше, проводиться постійне коригування та уточнення фактів щодо російської агресії. Наприклад, події у Бучі 2022 року, які були названі російськими пропагандистами фейками, піддаються ретельному документуванню українською владою разом з західними союзниками. Це сприяє встановленню правдивості подій та розкриттю російської дезінформації.

По-друге, українські наративи підводяться до таких ключових пунктів:

Зображення самооборони країни як благородної справи, важливої для збереження незалежності та безпеки.

Підкреслення варварства російського вторгнення, викриття його злочинної природи та жорстокості.

Підтвердження нестійкості і необґрунтованості російської військової стратегії, що допомагає відобразити війну як безглузду та агресивну дію.

Важливою роллю в цьому контексті відіграє робота Центру протидії дезінформації при РНБО України, який був створений Указом № 187/2021 від 7 травня 2021 року, підписаним Президентом України Володимиром Зеленським. Цей Центр має за мету виявлення, відстеження та припинення поширення дезінформації, що є важливим кроком у формуванні правдивого інформаційного простору та відстоюванні національних інтересів.

Центр протидії дезінформації при РНБО України, згідно Указу Президента України № 187/2021 «Питання Центру протидії дезінформації», має наступні завдання:

- Забезпечення протидії як наявним, так і прогнозованим загрозам національній безпеці та національним інтересам в інформаційній сфері.
- Виявлення та протидія дезінформації, пропаганді, деструктивним інформаційним впливам і кампаніям.
- Запобігання спробам маніпулювання громадською думкою.

Центр також веде освітню роботу, надаючи пояснення на своєму веб-сайті щодо термінів, механізмів та принципів, які часто використовуються у дезінформаційних кампаніях. Наприклад, на сайті можна знайти роз'яснення термінів, таких як «псевдопатріотизм як деструктивна ідеологія РФ», «псевдоевакуація як механізм терору», «емоційний фейк» та інші. Також надаються пояснення про механізми, наприклад, «механізм хибної аналогії в дезінформації», а також принципи, наприклад, «принцип «психологічного шоку» в дезінформації».

Важливим етапом стало ухвалення закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України (щодо заборони виготовлення та поширення інформаційної продукції, спрямованої на пропагування дій держави-агресора)» від 3 березня 2022 року. Цей закон вніс певні зміни до законодавства України, зокрема:

- Встановив заборону на виправдання, визнання правомірною або заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України у 2014 році.
- Заперечив тимчасову окупацію частини території України.
- Запровадив заборону глорифікації осіб, які брали участь у збройній агресії Російської Федерації проти України у 2014 році. Встановлення санкцій для релігійних організацій у вигляді припинення їхньої діяльності у разі вчинення дій, спрямованих на порушення суверенітету та територіальної цілісності держави.

Заборона поширення відомостей, що містять виправдання або заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, розпочатої у 2014 році.

Цей закон встановлює важливі механізми для протидії дезінформації та пропаганді, спрямованої на виправдання агресії Росії проти України та підтримує суверенітет та територіальну цілісність країни.

Третя мета полягає в розкритті хибних тверджень щодо історичних фактів, які часто поширюються через низький рівень історичної освіти серед населення та вплив російської пропаганди. Це передбачає встановлення

правдивих подій, активне нагадування про історичні факти та систематичну реакцію на ці змістовно неправильні твердження, включаючи політичний аспект.

Нагадування історичних фактів важливе для протидії псевдореалістичному дискурсу та викриття його небезпеки. Навіть не зважаючи на те, що Україна виникла задовго до Російського царства, президент Росії систематично ігнорує історичну правду про повноцінність української нації. Ці навмисні твердження, схожі на "Ленін заснував Україну у 1922 році", стали основою для спроб відібрати українцям право на незалежність, навіть на їхнє існування. Навіть у радянські часи існували моменти визнання України як держави з віковими традиціями, хоча із спотвореною історичною тлумаченням.

Четверта мета включає активну реакцію демократій на будь-які висловлювання противників цінностей свободи. Лідери повинні відповідати на кожного, хто стоїть проти цих цінностей, не залишаючи їх без відповіді.

Роль президента Володимира Зеленського в інформаційній війні важлива, оскільки він постійно презентує правдиву версію конфлікту та розвіює російські міфи. Його виступи у прямих етерах в перші дні війни стали символом хоробрості й національної єдності. Ця інформаційна війна проти Російської Федерації має розкрити справжню жертву конфлікту – Україну, і змусити агресора заплатити за своє вторгнення. Згідно з думкою О. Чачко та К. Лінос, війна в Україні відновила необхідну енергію в міжнародній системі норм та інститутів, яка довгий час втрачала свою силу [46, с. 124].

П'ята мета полягає в поступовому вирішенні питання монументальної пропаганди.

Пам'ятник - це один із способів передачі ключових політичних ідей масам. Проте це також політично мотивована ікона, яку російська пропаганда використовує для замутнення у свідомості людей. Прикладом цього може бути пам'ятник Катерині II в Одесі, який символічно закріплював приналежність міста до Росії, хоча це не відповідає дійсності, але вже

вкоренилося в уявленні місцевого населення. Таким чином, видалення візуальних образів державних діячів, які не мають відношення до країни або символізують її імперське чи радянське минуле, може бути ефективним засобом протистояння російській інформаційно-психологічній війні.

Російські кібератаки становлять серйозну загрозу для України, особливо з урахуванням факту, що Росія спрямовує інтернет-трафік через свої точки мережевої взаємодії на окупованих територіях. Деякі експерти, як Л. Машмайер та М. Кавелті, попереджали про можливість масового використання російських кіберзасобів нападу перед російським вторгненням в Україну, з метою "шокування" та "залякування" української обороноздатності. Навіть після того, як така кібервійна не відбулася, деякі експерти прогнозували, що Росія може використовувати кібератаки як засіб покарання за санкції та підтримку України, а також для атак на західну критичну інфраструктуру. Однак деякі вважають, що загрозу в Україні вдалося стримати, і кібератаки були вчасно нейтралізовані [47].

Важливо відзначити, що Росія має значний кіберпотенціал і широкий досвід у проведенні кібератак. Наприклад, в 2007 році вона використала атаки типу DDoS під час кібернападу на сайти державних і приватних організацій, великі банки та парламент в Естонії. Цей напад став наслідком конфлікту між Росією та Естонією щодо переміщення пам'ятника радянським воюючим, відомого як "Бронзовий солдат", у Талліні. Естонія, яка є однією з найбільш комп'ютеризованих країн, була важко пошкоджена. Хоча країна уникнула фізичного руйнування критичної інфраструктури, блокування її цифрових структур привело до серйозних перебоїв. Цей інцидент став першим випадком, коли країна-член НАТО звернулася до статті 5 Договору НАТО після кібератаки на свої цифрові системи.

Російська влада традиційно відкидає всі звинувачення, а Естонія, бачачи в діях Росії збройний напад, вимагала застосування доктрини взаємного захисту за статтею 5 Північноатлантичного Договору. Зазначена стаття стверджує, що напад на одного чи кількох членів договору

вважатиметься нападом на всіх. Таке положення відбувається у випадку, коли на критичну інфраструктуру члена НАТО нападають, а є підстави вважати, що загроза може поширитися на всіх членів альянсу. Проте в цьому випадку стаття 5 була відкинута, що повністю обґрунтовано. У час прийняття цього документа в 1949 році, стратегічні загрози та визначення "збройного нападу" були зрозумілі й традиційні, але вони не охоплювали кібернапади, які є сьогодношньою реальністю. Таким чином, реалії сучасної кібер-ери вимагають оновлення таких міжнародних договорів і нормативних актів, щоб врахувати нові загрози та методи ведення війни [48].

У 2008 році на території столиці Естонії засновано Центр співробітництва у сфері кібероборони НАТО (NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence) зі статусом військової організації. Цей центр спеціалізується на дослідженні та розвитку кібероборонних стратегій та технологій для членів НАТО [49].

Документ «Таллінський мануал», хоч і не є обов'язковим з юридичної точки зору і лишається політично нейтральним, відіграє важливу роль у сфері кібербезпеки. Цей документ складається з правових принципів, які застосовуються у міжнародному праві до кібероперацій. Він став ключовим інструментом для політичних експертів та правників у розробці та застосуванні міжнародного права в контексті кібербезпеки.

Стаття в Вікіпедії з назвою "Російсько-українська кібервійна" надає хронологічний огляд подій, що відбулися з 2013 року, а 28 лютого 2023 року СБУ повідомила, що російські хакери здійснюють середньо щоденно понад десять кібератак на Україну [50]. Окрім цього, наводяться приклади повідомлень про те, що кібератаки Росії були спрямовані на різні сфери, включаючи комерційний, енергетичний, фінансовий, телекомунікаційний і державний сектори. Є згадки про 42 кіберзлочини проти медіа, включаючи атаки на українське інформаційне агентство "Укрінформ", які були пов'язані з російською службою військової розвідки ГРУ.

Фахівці Держспецзв'язку зафіксували понад 2 тисячі кіберінцидентів у 2022 році, вказуючи на постійні кібератаки на Україну, але зазначаючи, що Україна ефективно протистоїть їм. Тези зарубіжних науковців, які є трохи песимістичними, стверджують, що українські атаки мали обмежений ефект через відсутність досвіду в області кібербезпеки та координації між різними відомствами. Водночас, Росія має великі ресурси у сфері кібербезпеки, що дозволяє їй здійснювати ефективні кібератаки.

Інтенсивність кібератак може бути складовою асиметричних кампаній, спрямованих на завал противника брехливими атаками. Ці атаки мають на меті виснажити ресурси противника, знизити їх здатність працювати належним чином та відволікти їх увагу від важливих функцій. Дослідники, такі як Стівен Дефібо та Донна Шеффер, у своїй роботі «Чи може теорія виснаження надати розуміння кібервійни?», порівнюють тактику виснаження у традиційній війні з кібервійною. На прикладі російсько-української війни дослідники підтверджують, що існує чіткий зв'язок між звичайною війною і кібервійною, і в деяких випадках спостерігається інтеграція кібервійни поруч із звичайною тактикою або як її прелюдія.

У боротьбі з інформаційно-технічною агресією Російської Федерації, яка є однією з основних загроз національній та міжнародній кібербезпеці, використовуються суб'єкти національної системи кібербезпеки. Ці суб'єкти, згідно зі статтею 8 Закону «Про основні засади забезпечення кібербезпеки України», включають Державну службу спеціального зв'язку та захисту інформації України, Національну поліцію, Службу безпеки, Міністерство оборони та Генеральний штаб Збройних Сил, розвідувальні органи, Національний банк, а також Національний координаційний центр кібербезпеки, заснований Указом Президента від 7 червня 2016 року [51].

Основні завдання центру аналізу полягають у вивченні стану кібербезпеки та готовності суб'єктів до протидії кіберзагрозам, проведенні аналізу результатів огляду національної системи кібербезпеки та розробці заходів профілактики та боротьби з кіберзлочинністю.

У липні 2022 року ухвалено закон України, який стосується змін до кількох законодавчих актів країни з метою забезпечення формування та реалізації державної політики в сфері активної протидії агресії у кіберпросторі. Відповідно до цього закону, Державна служба спеціального зв'язку та захисту інформації України отримала завдання створити та забезпечити ефективне функціонування системи активної протидії агресії у кіберпросторі. Крім того, передбачено створення та забезпечення роботи Центру активної протидії агресії у кіберпросторі.

У наступному році, 2023 році, було прийнято ряд підзаконних нормативно-правових актів у сфері політики інформаційної безпеки, серед яких виділяються такі:

- Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання реагування суб'єктами забезпечення кібербезпеки на різні види подій у кіберпросторі" від 04.04.2023 року №299.

- Постанова Кабінету Міністрів України "Деякі питання функціонування Національного центру резервування державних інформаційних ресурсів" від 07.04.2023 року №311.

- Постанова Кабінету Міністрів України "Про затвердження Порядку пошуку та виявлення потенційної вразливості інформаційних (автоматизованих), електронних комунікаційних, інформаційно-комунікаційних систем, електронних комунікаційних мереж" від 16.05.2023 року №570.

У контексті боротьби з кібервійною загрозою важливим є об'єднання людей та ефективна робота в кіберпросторі, що може бути організовано як "ІТ-армія". Згідно зі звітом з кібербезпеки, в Україні виникла ідея створення кібердобровільної армії за декілька років до російського кібервторгнення 24 лютого 2022 року. Це концепція, яка використовує успіх Кіберпідрозділу Кайтселіта Естонії та інших організацій як приклад [52].

ІТ-армія України розглядається як гібридна структура, яка поєднує цивільні, військові, державні та приватні аспекти. Вона включає два основних

напрямки роботи: перше - мобілізація будь-яких осіб, готових брати участь у координації DDoS-атак проти Росії; друге - внутрішня команда, що складається з українських сил оборони і розвідки, яка веде більш складні кібероперації проти конкретних російських цілей з акцентом на наступальну діяльність.

У цьому кіберконфлікті залучено недержавні угруповання, більшість з яких підтримують Україну та розглядаються як складова ІТ-армії.

2.2 Висвітлення війни та суспільства в сучасних українських медіа

Повномасштабне збройне вторгнення росії в Україну в 2022 році стало одною із найважливіших подій у сучасному світі. Ця війна широко висвітлювалася в ЗМІ, і в цьому контексті особливо важливу роль відігравали інформаційні технології.

Завдяки розвитку інтернету та соціальних мереж люди по всьому світу мали можливість отримувати інформацію про війну в режимі реального часу. Це дозволило їм формувати власну думку про війну, а також впливати на громадську думку.

Наприклад, соціальні мережі стали важливим інструментом для поширення інформації про воєнні злочини, які вчинила росія в Україні. Фотографії та відео, які були опубліковані в соціальних мережах, викликали хвилю обурення у світі і призвели до посилення тиску на росію. Відео і публікації, які були опубліковані в соціальних мережах, показали, як російські війська обстріляли цивільні об'єкти, зокрема лікарні та школи. Ця інформація допомогла створити міжнародний тиск на росію з метою припинення обстрілів цивільних об'єктів.

Найактивніше публікації про воєнні злочини, які вчинила росія в Україні, були в таких соціальних мережах, як Facebook - це найпопулярніша соціальна мережа в світі, і вона була одним з основних джерел інформації про війну в Україні. На Facebook було створено безліч груп і спільнот,

присвячених війні, і в цих групах було опубліковано безліч публікацій про воєнні злочини.

TikTok - це соціальна мережа, орієнтована на молоду аудиторію. На TikTok було опубліковано безліч відео, які показували воєнні злочини, які вчинила росія в Україні.

Ці соціальні мережі були популярними для поширення інформації про воєнні злочини з кількох причин. По-перше, вони мають широку аудиторію, що дозволяє швидко поширювати інформацію. По-друге, вони дозволяють користувачам ділитися відео та зображеннями, що є важливим для документування воєнних злочинів. По-третє, вони дозволяють користувачам залишатися анонімними, що може бути важливо для людей, які живуть в зоні бойових дій.

YouTube також відіграв значну роль у поширенні інформації про воєнні злочини в Україні. незалежні журналісти, розслідувачі та документалісти активно використовували YouTube, щоб ділитися доказами воєнних злочинів. Відеоролики з перших рук, інтерв'ю з жертвами та експертами, аналізи з використанням дронів та супутникових знімків створили обширну базу документації злочинів.

Одним із найвідоміших прикладів є відео, яке було опубліковано в квітні 2022 року під назвою "Бійня в Бучі" [53].

Це відео показало, як російські війська вбили мирних жителів Бучі. Це відео викликало міжнародне обурення і призвело до посилення санкцій проти росії.

Відео "Бійня в Бучі" мало значний вплив на суспільство, як в Україні, так і за її межами. Воно викликало міжнародне обурення і призвело до посилення санкцій проти росії. Уряди багатьох країн світу запровадили нові санкції проти росії, щоб покарати її за воєнні злочини в Бучі.

У Україні відео викликало хвилю співчуття та обурення. Люди були шоковані жорстокістю російських військ і висловили підтримку жертвам війни. Відео також призвело до зростання антиросійських настроїв в Україні.

За кордоном відео також викликало сильні емоції. Люди в багатьох країнах світу були шоковані жорстокістю російських військ і засудили їхні дії. Відео також призвело до посилення санкцій проти росії. Відео підвищило обізнаність про війну в Україні і про воєнні злочини, які вчиняє росія. Це призвело до зростання підтримки України в багатьох країнах світу.

Відео "Бійня в Бучі" є яскравим прикладом того, як медіа можуть впливати на суспільство. Воно показало, що візуальний контент може бути дуже ефективним інструментом для формування громадської думки.

Також, не менш відомим є фото зроблене у Бородянці (Рис. 2.1). У березні 2022 року, після звільнення міста Бородянка Київської області від російських військ, світ побачив жахливі кадри зруйнованої багатоповерхівки. На стіні однієї з квартир висіла шафа, на якій залишився уцілілий глиняний півник. Ця шафа стала символом трагедії, яку пережили мирні жителі Бородянки під час російської окупації [54].

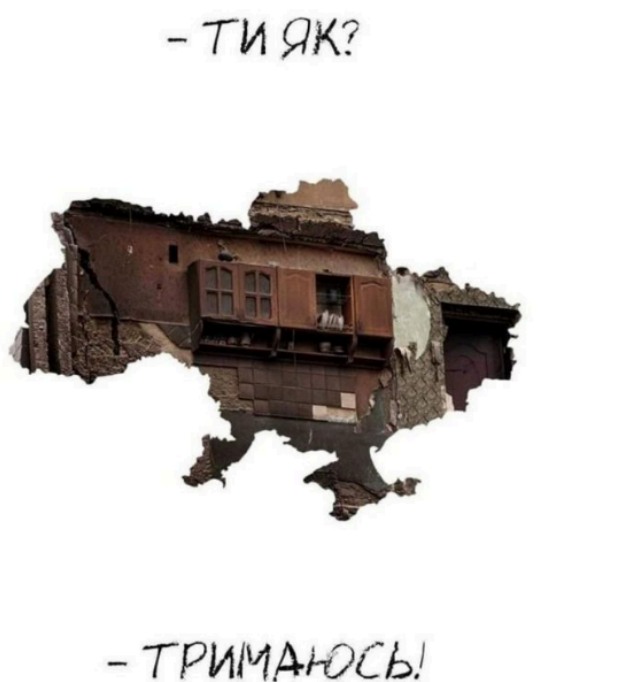

Рисунок 2.1 – Стіни зруйнованого будинку в Бородянці, на якій висить кухонна шафа з глиняною скульптурою півня зверху

Шафа була зроблена з дерева та обклеєна шпалерами. На ній висів півник, виготовлений з глини. Півник був цілий, а шафа була вкрита тріщинами та побиттями.

Знімки шафи були опубліковані в українських та міжнародних ЗМІ. Вони викликали хвилю обурення та співчуття у всьому світі. Шафа стала символом невинного насильства, яке здійснює російська армія проти мирних жителів України.

Знімки шафи в Бородянці мали значний вплив на громадську думку в Україні та за її межами. Вони допомогли привернути увагу до воєнних злочинів, які здійснює російська армія в Україні [55].

Канали зі слідчою журналістикою, такі як український "Слідство.Інфо" та міжнародний Bellingcat, активно публікують розслідування, побудовані на аналізі відеоматеріалів, що дозволяють встановити відповідальність російських сил за конкретні злочини. Наприклад, вони досліджують розстріли мирних громадян та руйнування цивільної інфраструктури. Ці розслідування широко поширюються через платформи, такі як YouTube, і викликають обурення у світовій спільноті, привертаючи увагу до ситуації в Україні.

Українські канали, які документують події на фронті, отримують мільйони переглядів від міжнародної аудиторії. Це допомагає глибше розуміти реальну ситуацію в Україні та привертає увагу до потреб українського народу в контексті конфлікту. Такі канали стають джерелом надії для міжнародної спільноти, що бажає підтримати Україну у важкі часи.

"Слідство.Інфо" оприлюднило розслідування, яке показувало відповідальність російських сил за обстріли мирних міст у східній частині України. Вони представили докази, зокрема відеозаписи, які підтверджували участь російських військових у цих подіях. Це була дуже важлива публікація, оскільки вона пролила світло на конкретні дії російських військових в контексті війни на Донбасі. У розслідуванні були представлені різні докази, що підтверджували участь російських військових у обстрілах мирних міст.

Основними серед них були відеозаписи, які виявилися ключовими доказами. Ці відеоматеріали, були зняті на місці подій або отримані з відкритих джерел і показували техніку та військових, які здійснювали обстріли мирних міст.

Крім відео в розслідуванні були представлені інші докази, такі як свідчення очевидців, фотографії місць подій, геолокаційні дані тощо. Ці докази, в сукупності з відеоматеріалами, створювали переконливу аргументацію щодо причетності російських сил до обстрілів.

Розслідування "Слідство.Інфо" мало значний вплив, як на внутрішню, так і на міжнародну аудиторію, привертаючи увагу до ситуації в Україні та викликаючи обурення щодо дій російських військових.

Канали, як от "WarGonzo", є дуже важливим джерелом інформації про події на фронті в Україні. Вони активно ведуть відеодокументацію бойових дій та обстрілів, надаючи глядачам можливість побачити реальну картину конфлікту.

"WarGonzo" публікує відеозаписи реальних бойових дій, які демонструють українських військових у дії, їхні тактики та стратегії на полі бою. Ці відео дають можливість глядачам краще зрозуміти складність ситуації на фронті та визначити важливі аспекти бойових дій.

"WarGonzo" також відомий своїми звітами з передової лінії фронту. Вони демонструють життя українських військових у зоні конфлікту, включаючи їхні будні дні, стресові ситуації та важкі моменти. Ці звіти надають глядачам можливість побачити війну з першої руки та відчутти реальність ситуації на фронті.

Крім бойових дій, "WarGonzo" також публікує відеозаписи обстрілів та ракетних ударів. Ці відео ілюструють загрозу, з якою стикаються мирні жителі та військові у зоні конфлікту, та показують руйнування та постраждалі об'єкти.

Ці приклади демонструють, як канали, як от "WarGonzo", допомагають світові зрозуміти ситуацію на фронті в Україні, надаючи об'єктивну та детальну інформацію про події в зоні конфлікту.

Bellingcat, відомий міжнародний ресурс, вирізняється своїми детальними розслідуваннями, спрямованими на розкриття причетності російських військових до подій у зоні конфлікту в Україні. Одним із найвідоміших прикладів їхньої роботи є розслідування збиття рейсу МН17.

У цьому розслідуванні Bellingcat використовував широкий спектр доказів, включаючи відео- та фотоматеріали, супутникові знімки та відкриті джерела інформації з соціальних мереж. Вони аналізували відеозаписи, зроблені очевидцями та іншими джерелами, щоб встановити маршрут та рух військової техніки в районі, де стався інцидент.

Наприклад, одним із ключових елементів розслідування було виявлення відеозаписів, на яких було зафіксовано пересування зенітно-ракетного комплексу "Бук", який, за даними Bellingcat, був використаний для збиття літака МН17. Вони проаналізували ці відео та доповіді свідків, щоб встановити час та місце руху комплексу.

Далі, Bellingcat провів комплексний аналіз супутникових знімків, які показали рух та розташування військової техніки в районі обстрілу. Ці дані підтвердили відомості, отримані з відеоматеріалів та інших джерел.

В результаті розслідування Bellingcat надав важливі докази, які підтверджували причетність російських військових до збиття рейсу МН17. Це розслідування стало важливим в контексті міжнародного розслідування цієї трагедії та сприяло формуванню глобальної обізнаності щодо подій в Україні.

У ході війни в Україні існувало безліч джерел інформації про конфлікт. Це дозволило людям отримувати інформацію з різних джерел і формувати власну думку про війну, а деякі люди зверталися до офіційних джерел інформації, щоб отримати інформацію про перебіг бойових дій. Наприклад, вони могли стежити за новинними випусками урядових телеканалів або читати новинні статті на веб-сайтах урядів.

Інші люди зверталися до незалежних медіа, щоб отримати більш об'єктивну інформацію. Наприклад, вони могли читати новинні статті в

українських та міжнародних новинних організаціях або дивитися репортажі незалежних журналістів.

Ще інші люди зверталися до соціальних мереж, щоб отримати інформацію з перших рук. Наприклад, вони могли дивитися відео, які публікували очевидці війни, або читати блоги і пости в соціальних мережах, написані людьми, які живуть в зоні бойових дій.

Однак, з іншого боку, зростання кількості джерел інформації також призвело до поширення дезінформації та пропаганди. Російські ЗМІ поширювали неправдиву інформацію про війну в Україні, намагаючись виправдати російське вторгнення.

Одним з найвідоміших прикладів дезінформації з боку російських ЗМІ після повномасштабного вторгнення в Україну є звинувачення української влади у фальсифікації подій та зловживанні правами громадян, а також намагання представити протести в українських містах як прояв антиросійської істерії, зорганізованої за допомогою західних спецслужб.

Іншим прикладом є розповсюдження російськими ЗМІ фейкових новин про злочини, які, за їхніми словами, скоювали українські військові та добровольчі батальйони на окупованих територіях. Ці фейки створювали образ "злого українця", що дозволяло виправдати дії російських військ на території України.

Ще одним прикладом є спроби представити російську агресію як "операцію з миротворчою метою", заявляючи, що Росія втручалася в українські справи з метою захисту російськомовного населення в Україні від придушення з боку української влади.

Фейкове відео "Правозахисники з'їли дитину". Російські ЗМІ поширили відео, на якому, за їхніми словами, українські правоохоронці вбивають дитину на сході України. Однак це відео виявилось монтажем, а вбивства ніколи не було.

Російські ЗМІ також поширювали інформацію про те, що українські війська використовують хімічні зброї проти мирного населення на сході

України. Ніяких доказів щодо цього не надавалося, але ці фейкові новини використовувалися для виправдання російських дій.

Російські ЗМІ не менш часто використовували фотографії з інших конфліктів, які були зроблені роками раніше, та представляли їх як події на сході України. Це створювало штучний образ загострення ситуації на території України.

Ці приклади лише краплина у морі фейкової інформації, яку розповсюджували російські ЗМІ з метою виправдати свої агресивні дії в Україні та створити сприятливий настрій в російському суспільстві щодо цих дій.

Важливо, щоб люди були обізнані про ці тенденції і критично ставились до інформації, яку вони отримують з ЗМІ.

Війна в Україні є однією з найважливіших тем, які висвітлюються в українському медіа. Однак, незважаючи на значну увагу, яку приділяють цій темі ЗМІ, існує ряд проблем, які ускладнюють якісне висвітлення війни та суспільства [56].

Іншою проблемою є обмежений доступ до інформації. Бойові дії в окремих регіонах України ускладнюють роботу журналістів, які не можуть отримати доступ до місць, де відбуваються події. Це може призвести до того, що ЗМІ будуть публікувати неповні або невірні дані про війну.

Крім того, російська пропаганда становить серйозну загрозу для українського медіа. Російські ЗМІ поширюють дезінформацію та пропаганду, спрямовану на дискредитацію України та її союзників. Ця пропаганда може впливати на громадську думку в Україні та за її межами.

Останньою проблемою є втому від новин. Тривала війна призводить до того, що люди втрачають інтерес до новин про війну. Це може призвести до того, що ЗМІ будуть публікувати меншу кількість новин про війну, що може негативно вплинути на інформованість суспільства про події.

Для вирішення цих проблем українські ЗМІ мають розробити ефективні механізми для подолання емоційної напруги, обмеженого доступу до

інформації та російської пропаганди. Крім того, ЗМІ мають працювати над тим, щоб зробити новини про війну більш цікавими та інформативними для аудиторії. Це допоможе подолати втому від новин і забезпечити інформованість суспільства про події в Україні.

2.3 Позитивні та негативні наслідки висвітлення війни та суспільства в медіа

Висвітлення війни та суспільства в медіа може мати як позитивні, так і негативні наслідки. До позитивних наслідків варто віднести, наприклад, те, що медіа є важливим джерелом інформації про війну та суспільство. Вони допомагають людям розуміти події, що відбуваються, і формувати власну думку про них. Медіа має важливу роль у наданні об'єктивної та достовірної інформації про події, які відбуваються в зоні військового конфлікту. Це дозволяє громадськості бути освіченою та розуміти обставини.

Війна може призвести до серйозних соціальних, економічних та гуманітарних проблем. Висвітлення таких проблем в медіа допомагає привертати увагу громадськості та міжнародної спільноти до цих питань. В результаті можуть допомогти залучити увагу до гуманітарної кризи, яка виникає внаслідок війни. Це може призвести до того, що люди будуть жертвувати гроші та речі для допомоги постраждалим.

Медіа можуть впливати на громадську думку про війну та суспільство. Вони можуть допомогти змінити ставлення людей до війни, призвести до посилення санкцій проти агресора або сприяти мирним переговорам. Може слугувати платформою для відкритого обговорення та діалогу щодо різних поглядів на війну та шляхи її вирішення.

Проте, нажаль, наслідки висвітлення війни та суспільства в медіа також можуть нести і негативний характер. До негативних наслідків варто віднести,

те що медіа можуть використовуватися для поширення дезінформації та пропаганди. Це може призвести до того, що люди будуть мати неправильне уявлення про війну та суспільство. Може стати інструментом для маніпулювання інформацією та створення прихованих агенд. Це може викликати спотворення фактів та сприяти поширенню пропаганди.

Висвітлення війни в медіа може викликати у людей сильні емоції, такі як страх, гнів та ненависть. Це може призвести до соціальної напруги та насильства. Надмірне висвітлення насильства та трагічних подій може призвести до психологічного стресу та травмування глядачів, особливо у випадках, коли вони безпосередньо пов'язані з подіями в зоні конфлікту. В деяких випадках, висвітлення війни може поглибити соціальні, етнічні та політичні розбіжності, зміцнюючи стереотипи та ворожість.

Зацікавленість глядачів у негативних новинах ще й нині переважає над зацікавленістю в позитивних повідомленнях. Використання термінів, що відображають проблеми та кризи, в заголовках забезпечує більшу кількість переглядів порівняно з оптимістичними заголовками, які відображають віру в перемогу в конфлікті. Багато веб-сайтів систематично публікують новини з ключовими словами, такими як "мобілізація" та "повістка", з метою залучення аудиторії. Крім того, медіа іноді акцентують увагу на "спалахах" епідемій, таких як COVID-19, гепатит або кір, для збільшення кількості переглядів. Така стратегія ведення медійної діяльності може призвести до погіршення настрою громадян, що, в свою чергу, може впливати на їхню продуктивність незалежно від галузі занять.

В наслідок ефекту залякування, споживачі новин, заражені страхом, виявляють пристрасний інтерес до негативних повідомлень, що призводить до подальшого збільшення їхнього стану тривоги. Заради збільшення аудиторії та популярності, медіа активно поширюють негативні матеріали, що сприяє посиленню песимістичних настроїв серед громадян. Це може впливати на віру в майбутнє, оскільки сучасне суспільство переживає період нестабільності, пов'язаного з воєнним конфліктом та втратами. Значна увага

спрямована на розгляд найбільш песимістичних сценаріїв, що відображається в динаміці суспільної психології.

Малоймовірно, що можна видасти наказ для всіх українських медіа з акцентування на позитивних аспектах. Журналістика має свої природні пріоритети, і надмірне підкреслення оптимізму може бути сприйняте як штучне. Отже, після періоду адаптації до воєнних реалій та нормалізації життя, медіа повертаються до звичайної конкуренції за аудиторію, де часто відроджуються популярні методи залучення уваги, що включають стратегії збільшення трафіку.

Звичайно, подібна ситуація — не лише українська проблема. Нещодавно в американській газеті Wall Street Journal з'явилася стаття про український контрнаступ в Херсонській області, в якій було розголошено розташування українських військ на лівобережжі Дніпра. Ця стаття здобула популярність, але від цього ніяк не полегшилося нашим військовим, що нині намагаються просунутися вглиб лівобережжя. Заохочення до отримання популярності не завжди співпадає з журналістською етикою [57].

У політичній журналістиці відчутний дефіцит нових ідей і тем. Деякі журналісти, хто зміг адаптуватися, перекваліфікувалися на воєнних кореспондентів. Інші намагаються приціпитися хоча б до вже відомих політичних подій, таких як перспективи виборів або роль політиків у війні. Але все це ніяк не сприяє спокою та стабільності в Україні.

Гра на політичних розколах, будь вони реальними чи потенційними, завжди мала наслідком поляризацію українського суспільства. Це конфліктогенний чинник, який сприяє поділу та розбратам. Якщо ми бажаємо, щоб люди продовжували цікавитися літературою про подолання панічних атак, ми не повинні продовжувати роздмухувати потенційні конфлікти, оплачуючи це загальним падінням емоційної стабільності суспільства.

Книга "Німецький спосіб воювати" нідерландського письменника Броуї вказує на ще одну специфіку суспільства, яке пережило тривалу війну. Таке

суспільство поступово фрагментується на невеликі соціальні групи, які зосереджуються навколо родини, друзів або колег. Інші соціальні групи стають для них віддаленими, з власними поглядами та інтересами, що призводить до втрати широких магістральних зв'язків, що об'єднували суспільство. Починає діяти критерій оцінки інших людей за принципом: "Я тобі довіряю" або "Я тобі не довіряю". Війна ставить людей перед випробуваннями, під час яких вони показують свої найкращі або найгірші сторони, що природно викликає такий принцип соціальних розділень [57].

Українське суспільство також стикається з аналогічними проблемами. Кожна соціальна група має власне розуміння війни, де є переможці й "винні" у проблемах. Для деяких президент Зеленський є винуватцем, для інших - генерали, а ще інші мають претензії до Міністерства оборони. Кожен відеоблогер також має власну версію війни. Для деяких економічні втрати стали найбільш відчутними, хтось втратив близьких. У результаті, у суспільстві розповсюджуються різні версії війни, що може мати небезпечні наслідки.

Ще одна небезпечна розмежовуюча лінія, яку ми повинні уникнути, - це поділ за принципом "хто що зробив для перемоги". Ми вже спостерігаємо не завжди вірне використання терміна "цивіл" стосовно людей, які не призвалися до ЗСУ й продовжили звичайне життя під час війни. Більшість наших військовослужбовців не мають цього снобізму, проте, якщо ми будемо посилювати розділ за цим принципом, можливо, стикнемося з "мовчазною більшістю", яка на майбутніх виборах може проголосувати за "альтернативу", що прагне закріпити Україну в пострадянському статус-кво.

Раціональна діяльність медіа полягає в тому, щоб запобігти руйнуванню суспільних зв'язків, які утримують наше суспільство в єдності. Ми всі маємо різні погляди на політику та дії політиків. Але нам необхідно зберегти хоча б 1% нашої солідарності. Щоб не допустити ситуації, коли 20-30% сумніваються у необхідності ведення війни до перемоги, ми повинні знаходити правильні слова для спілкування про політику.

Тривала війна може призвести до того, що люди будуть втрачати інтерес до новин про війну. Це може призвести до того, що люди будуть менш обізнані про події та менш схильні до дій, які можуть допомогти зупинити війну.

Важливо зазначити, що ефекти висвітлення війни в медіа залежать від контексту, професіоналізму журналістів та етики інформаційного представлення.

Висвітлення війни та суспільства в медіа може мати як позитивні, так і негативні наслідки. Важливо, щоб ЗМІ були відповідальними та неупередженими у своєму висвітленні цих тем.

Щоб мінімізувати негативні наслідки висвітлення війни в медіа, варто зміцнювати професійні стандарти журналістики та етику інформаційного представлення. Створювати незалежні та неупереджені медіа-платформи, які не залежать від політичних або економічних інтересів. Підвищувати медіа-грамотність населення, щоб люди могли критично оцінювати інформацію, яку вони отримують з медіа. Ці заходи допоможуть забезпечити, щоб медіа використовувалися на благо суспільства, а не для його шкоди.

Висновки до розділу 2

Сучасний світ у значній мірі контролюється інформаційно-комунікаційною та інформаційно-технічною сферами, їх важливість постійно зростає. Інформаційні війни не обмежуються воєнним або мирним часом, а стають тотальними і всеохоплюючими. РФ активно використовує інформаційно-психологічну війну, спираючись на соціокультурний та історичний контекст. Ця війна має на меті маніпулювати масовою свідомістю, поширювати пропаганду та дезінформацію. Україна активно протистоїть цій агресії шляхом розкриття фальшивих інформаційних схем і впливу на масове сприйняття. Важливими засобами у цій боротьбі є

встановлення фактів, просвітництво та політичні кроки, такі як заборона пропагандистської інформації. Однак російські кібератаки є серйозною загрозою, і важливою є увага до кібербезпеки та реагування на ці напади для забезпечення національної безпеки.

Однією з основних проблем є емоційна напруга, яка панує в суспільстві. Війна викликає у людей сильні емоції, такі як страх, гнів та ненависть. Ці емоції можуть негативно впливати на здатність журналістів об'єктивно висвітлювати події. Війна в Україні є яскравим прикладом того, як інформаційні технології, візуальний контент та зростання кількості джерел інформації впливають на висвітлення війни в ЗМІ. Відео та фото, досліджені в даному розділі, які були опубліковані, викликали міжнародне обурення та призвели до посилення санкцій проти Росії. Канали слідчої журналістики, такі як "Слідство.Інфо" та Bellingcat, відіграли ключову роль у встановленні відповідальності за воєнні злочини та розкритті подій у зоні конфлікту. Завдяки різноманітним джерелам інформації, від офіційних новинних каналів до соціальних мереж, люди мали можливість отримати об'єктивну інформацію та сформувану власну думку про війну.

Висвітлення війни та суспільства в медіа є важливим інструментом, який може як допомогти, так і зашкодити суспільству. З одного боку, медіа можуть надати людям важливу інформацію про події, які відбуваються, і допомогти їм сформувану власну думку про них. Вони також можуть допомогти залучити увагу до гуманітарної кризи, яка виникає внаслідок війни, і сприяти мирним переговорам. З іншого боку, медіа можуть використовуватися для поширення дезінформації та пропаганди, що може призвести до того, що люди будуть мати неправильне уявлення про війну та суспільство. Вони також можуть викликати у людей сильні емоції, такі як страх, гнів та ненависть, що може призвести до соціальної напруги та насильства. Важливо, щоб ЗМІ були відповідальними та неупередженими у своєму висвітленні війни та суспільства. Вони повинні прагнути надавати об'єктивну та достовірну інформацію, уникаючи маніпуляцій та пропаганди.

Вони також повинні бути обережними, щоб не викликати у людей сильних емоцій, які можуть призвести до негативних наслідків

ВИСНОВКИ

Охарактеризовано становлення та розвиток комунікаційних процесів у медіа як інструментів формування громадської думки, в результаті чого з'ясовано, Становлення та розвиток комунікаційних процесів у медіа є ключовим інструментом формування громадської думки. Починаючи з опублікування відео та фото, які демонструють події в реальному часі, і завершуючи розслідуваннями провідних медійних агентств, комунікаційні засоби відіграють важливу роль у поширенні інформації та формуванні публічної думки. Завдяки різноманітним джерелам інформації, від традиційних ЗМІ до соціальних мереж, громадяни мають можливість отримати різноманітні точки зору та власну інтерпретацію подій. Проте, важливою складовою цього процесу є критичне мислення та здатність аналізувати інформацію з різних джерел, щоб сформувати об'єктивну думку. Крім того, етичні норми журналістики та відповідальна публікація інформації є важливими аспектами для забезпечення точності та достовірності переданої інформації. У цілому, комунікаційні процеси у медіа відіграють важливу роль у формуванні громадської думки, але їхнє ефективне функціонування залежить від здатності громадян до критичного мислення та аналізу інформації.

Розкрито особливості висвітлення війни у медіа. У висновку слід відзначити, що війна завжди привертає значну увагу медіа, а її висвітлення має складні особливості, які впливають на сприйняття аудиторією. Медіа часто розглядають війну з політичних та економічних позицій, що може призводити до приховування чи перекручення фактів. Крім того, їхній фокус на військових подіях може романтизувати чи недооцінювати реальність військового життя, ігноруючи гуманітарні аспекти конфлікту. Важливою є і їхня роль у формуванні громадської думки та впливі на міжнародні

відносини, але при цьому медіа повинні прагнути до об'єктивності та уникають маніпулювання інформацією. Нарешті, важливо враховувати, що їхнє висвітлення війни має великий вплив на сприйняття конфлікту та може впливати на його подальший розвиток.

Встановлено, що ЗМІ відіграють ключову роль у формуванні громадської думки щодо війни, впливаючи на сприйняття ситуації та хід конфлікту. Важливо, щоб вони залишалися об'єктивними та інформували громадськість про всі сторони конфлікту. Інформаційна війна в сучасному світі стала невід'ємною складовою геополітичних конфліктів, і захист від дезінформації вимагає розвитку критичного мислення та підтримки незалежного журналістського стандарту. Тільки усвідомлюючи загрозу дезінформації та активно діючи для забезпечення об'єктивного інформаційного ландшафту, можна створити більш стійкий та надійний медійний простір.

Аналіз інформаційної війни в контексті боротьби за існування держави Україна відображає складність та важливість цього аспекту для країни. Україна стала однією з найбільш вразливих країн до інформаційної агресії через конфлікт з Росією та окупацію частини своєї території. Відображенням цього є широка мережа дезінформації, яка має на меті дискредитацію уряду, військових операцій та загальної обстановки в країні. Ця інформаційна агресія спрямована на зміну громадської думки, підриє довіри до владних структур та підтримки національної єдності. Україні важливо ефективно протистояти цій загрозі, забезпечуючи доступ до об'єктивної та правдивої інформації, розвиваючи критичне мислення в суспільстві та підтримуючи незалежність ЗМІ.

ЗМІ мають важливу роль у визначенні громадської думки і формуванні світогляду. Їхня здатність поширювати інформацію робить їх впливовими учасниками в суспільному діалозі. Важливо, щоб ЗМІ слідували найвищим стандартам журналістської етики та дотримувалися принципів об'єктивності, балансу та точності.

У рамках комплексного підходу до розуміння інформаційних війн можна виділити два основних спрямування: інформаційно-психологічну та інформаційно-технічну. Інформаційно-психологічна війна є інструментом впливу на політичні, військові, економічні та ідеологічні процеси. Вона спрямована на формування громадської думки, зниження морального духу та бойової ефективності ворогів, а також вплив на поведінку зарубіжних держав, неурядових організацій та окремих осіб. Інформаційно-психологічна війна може бути розглянута як взаємодія, що включає всі елементи комунікаційної моделі, включаючи джерело, інформацію, канали передачі, аудиторію та досягнуті результати.

Інформаційно-психологічну війну не слід сприймати як тотожне поняття з маніпулюванням, хоча воно часто її супроводжує. Маніпулювання застосовується ширше, включаючи міжособистісні відносини, а не лише вплив на масову аудиторію. Сьогодні інформаційно-психологічна війна стала необхідною складовою технологічного світу, особливо з появою Інтернету. Різноманітні платформи, такі як блоги, форуми, соціальні мережі, дозволяють швидко обмінюватися контентом та отримувати зворотній зв'язок від аудиторії, що уможливорює корегування пропагандистського або дезінформаційного впливу.

Проблема активного розгортання інформаційно-психологічного впливу в Інтернеті загострюється через відданість користувачів думці окремих блогерів та телеграм-каналів, яку вони довіряють більше, ніж офіційним сайтам чи традиційним ЗМІ, які часто ретранслюють матеріали з соціальних мереж.

Ключовими аспектами пропаганди, що становлять основний метод інформаційно-психологічної війни, є: однобічність аргументів, виправдання результатів, ігнорування логічних міркувань і доказів, використання емоційної мови та переконливих визначень, "квазіодноголосся" та створення накопичувального повідомлення в ЗМІ.

Щодо кібервійни, науковці мають різні точки зору: деякі вважають, що вона існує, інші вбачають її як умовність. Це питання інтерпретації та вільної конкуренції двох основних ідей: існування кібервійни або її визначення як певної умовності.

Інформаційно-технічна війна - це будь-який вплив, що використовує інформаційну зброю з метою впливу на функціонування інформаційних систем. Цей вплив може включати незаконний доступ до системи, подолання систем захисту, обмеження законного доступу, а також збір, копіювання, перехоплення, блокування або видалення інформації.

Суб'єктами інформаційно-технологічної війни можуть бути недержавні суб'єкти, які ведуть кібервійну самостійно або за замовленням окремих держав, надаючи послуги або продаючи шкідливе програмне забезпечення. Держави також можуть бути суб'єктами цієї війни, використовуючи складну кіберзброю для досягнення своїх політичних цілей.

Основні аспекти військової політики РФ включають не лише традиційні аспекти бойових дій, але й акцентуються на інформаційно-психологічній та інформаційно-технічній війні. Інформаційна війна, яку веде РФ, представляє собою постійний акт насильства, спрямований на різні політичні цілі, що охоплюють освітні, соціальні, оборонні та духовні сфери. Ця стратегія реалізується за допомогою сучасних методів, включаючи широкий спектр можливостей інформаційно-психологічної війни та масштабних кібератак.

Медіа повинні надавати різноманітні погляди на події, уникаючи упереджених та однобічних доповідей. Забезпечення різноманітності поглядів сприяє формуванню інформованої громадської думки. Достовірність інформації є ключовою у висвітленні війни та суспільних подій, оскільки на неї розраховує громадськість для прийняття обґрунтованих рішень.

Крім того, ЗМІ повинні уникати сенсаційних заголовків та зображень, які можуть викликати неправильні емоції у глядачів чи читачів. Етичне висвітлення важливо не лише для збереження довіри громадськості, але й для уникнення негативних впливів на психічне здоров'я глядачів.

Узагальнюючи, відповідальне та неупереджене висвітлення війни та суспільства є важливим елементом забезпечення справедливого та об'єктивного інформаційного простору.

Встановлено, що висвітлення війни та суспільства в медіа є важливим інструментом, який може як допомогти, так і зашкодити суспільству. З одного боку, медіа можуть надати людям важливу інформацію про події, які відбуваються, і допомогти їм сформуванню власну думку про них. Вони також можуть допомогти залучити увагу до гуманітарної кризи, яка виникає внаслідок війни, і сприяти мирним переговорам.

З іншого боку, висвітлення війни в медіа може мати й негативні аспекти. Інформаційний стрім може бути спрямований таким чином, що викликає паніку серед громадськості або сприяє поширенню фейкових новин та пропаганди. Медіа можуть впливати на формування певного світогляду, використовуючи власні погляди чи підхід до подій, що може спотворити об'єктивне сприйняття суспільства.

Також важливо враховувати етичні аспекти висвітлення війни в медіа. Неправильне використання зображень або інформації може порушувати приватність та гідність постраждалих. Важливо відзначити, що об'єктивне та відповідальне висвітлення подій війни сприяє не лише інформуванню суспільства, а й визначає його реакцію на події та впливає на формування громадянської позиції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Енциклопедія сучасної України. URL: <https://esu.com.ua/article-64263> (дата звернення: 03.05.2024).
2. Велика українська енциклопедія https://vue.gov.ua/%D0%9C%D0%B0%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0_%D0%B0%D0%BE%D0%BC%D1%83%D0%BD%D1%96%D0%BA%D0%B0%D1%86%D1%96%D1%8F (дата звернення: 03.05.2024).
3. Кіптенко В. К. Інформаційне забезпечення туризму: роль соціальних медіа Інтернету / Географія та туризм. 2011. Вип. 15. С. 28-32.
4. О. Довженко. Як добирати джерела інформації під час війни. URL: <https://rpr.org.ua/news/yak-dobyraty-dzherela-informatsii-pid-chas-viyny/> (дата звернення: 03.05.2024).
5. Карлова В. В. Вплив засобів масової інформації на формування української національної свідомості. URL: <http://academy.gov.ua/ej/ej6/txts/07kvvunc.htm> (дата звернення: 03.05.2024).
6. Піщик А. П. Аналіз впливу засобів масової інформації. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/34998/1/383.pdf> (дата звернення 10.04.2019) (дата звернення: 03.05.2024).
7. Місяць Н. Психологічна природа мовленнєвого маніпулювання. URL: <https://www.pulib.sk/web/kniznica/elpub/dokument/Bernatova9/subor/Misiats.pdf> (дата звернення: 03.05.2024).
8. Як працює механізм маніпуляцій через ЗМІ, і чому вам про нього варто знати. URL: <https://bilyayivka.city/blogs/29591/yak-prasyue-mehanizm-manipulyacijcherez-zm-i-i-chomu-vam-pro-nogo-var-to-znati> (дата звернення: 03.05.2024).

9. Поджіо Т.Ю. Маніпуляція масовою свідомістю в період інформаційної війни. URL: <https://www.psyh.kiev.ua/96> (дата звернення: 03.05.2024).
10. "SFE: Franke, Herbert W". The Encyclopedia of Science Fiction. Retrieved 17 July 2022.
11. Brzhevskа, Z., Dovzhenko, N., Kyrychok, R., Gaidur, G., & Anosov, A. Інформаційні війни: проблеми, загрози та протидія. Електронне фахове наукове видання «Кібербезпека: освіта, наука, техніка», 2019. №3, С. 88–96.
12. Модель Лассвелла: елементи спілкування. URL:<https://uk.warbletoncouncil.org/modelo-de-lasswell-6610> (дата звернення: 03.05.2024).
13. Зражевська Н.І. Теорія медіа та суспільства. К. : Київ: ун-т ім. Б. Грінченка, 2022. 198 с.
14. Історія розвитку медіа. 2021. URL: <https://tj.qlever.asia/interest/187> (дата звернення: 03.05.2024).
15. Солодько С.Ю. Нові медіа та зміни в українській журналістиці. Інститут соціології Національної академії наук України. 2022. С. 33-39.
16. Чудовська Ірина. Соціологія масових комунікацій. Київ : 2021. 235 с.
17. Ясінська С.Я. Різновиди медіа та їх розвиток. URL: <https://www.calameo.com/read/002045551f61df888f719> (дата звернення: 03.05.2024).
18. Актуальні проблеми медіапростору : матеріали II Всеукраїнської науково-практичної конференції (Київ, 09 квітня 2020 р.). К. : Інститут журналістики, 2020. 256 с.
19. Панченко О.А. Засоби масової комунікації як платформа державної інформаційної політики. 2022. URL: http://www.dy.nauka.com.ua/pdf/4_2020/4.pdf (дата звернення: 03.05.2024).
20. Пилипчук В.Г., Актуальні проблеми становлення і розвитку правової науки в інформаційній сфері URL:

<https://www.ippi.org.ua/pilipchuk-vg-aktualni-problemi-stanovlennya-i-rozvitku-pravovoi-nauki-v-informatsiinii-sferi> (дата звернення: 03.05.2024).

21. Gilboa, E. Media and Conflict Resolution: A Framework for Analysis. *Marquette Law Review*, 2023. 93(1), P. 87–110.

22. Blondel, Y. I. Violent Conflict and Roles of the Media. *Violent Conflict and 69 Roles of the Media*. Department for Peace and Conflict Research, Uppsala University

23. American Psychological Association: media.. Online Etymology Dictionary. URL: Dictionary. com website:<http://dictionary.reference.com/browse/media> (дата звернення: 03.05.2024).

24. Chicago Manual Style: media. Dictionary.com. Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. URL: <http://dictionary.reference.com/browse/media> (дата звернення: 03.05.2024).

25. Modern Language Association: «media.» Online Etymology Dictionary. Douglas Harper, Historian. URL: Dictionary.com <http://dictionary.reference.com/browse/media> (дата звернення: 03.05.2024).

26. Соціологія громадської думки та мас-медіа: Комплекс навчально-методичного забезпечення дисципліни. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2021. 81 с.

27. Боровик Л.А. Журналістика і розвиток соціальних комунікацій. URL: <http://dspace.megu.edu.ua:8080/jspui/bitstream/123456789/2540/1/%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B2%D0%B8%D0%BA%20%D0%9B.%20%D0%90..pdf> (дата звернення: 03.05.2024).

28. Богуш Л.А. Роль ЗМІ у висвітленні збройних конфліктів у світі: теоретичний підхід. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика*. 2021. С. 291-295.

29. Зорницький О.В., Мосієнко О.В. Вербалізація збройного конфлікту в англomовному деліа-дискурсі. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Філологія. 2018 № 33. С. 45-47.
30. Миронченко В. Основи радіомовлення. Київ : ІЗМН, 1996. 440 с.
31. Eilders Chr. Media under fire: Fact and fiction in conditions of war. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/a21917.pdf> (дата звернення: 03.05.2024).
32. Орлова Д. Висвітлення конфлікту на Сході в українських медіа. Спеціальний звіт. Київ : ГО «Детектор медіа». 19 с.
33. Гоян О. Основи радіожурналістики і радіо менеджменту. Київ : Веселка, 2004. 245 с.
34. Горбулін В., Власюк О., Кононенко С. Україна і Росія: дев'ятий вал чи Китайська стіна. Київ : НІСД, 2015. 132 с.
35. Eilders Chr. Media under fire: Fact and fiction in conditions of war. URL: <https://www.corteidh.or.cr/tablas/a21917.pdf> (дата звернення: 03.05.2024).
36. Gilboa E. Media and Conflict: Framing Issues, Making Policy, Shaping Opinion, Transnational, Ardsley New York, 2002.
37. Стебліна Н. Висвітлення війни у цифрову добу, або мережеві медіа як ілюзія вільної суспільної дискусії. URL: <https://cutt.ly/S3IqOnJ> (дата звернення: 03.05.2024).
38. Manenti M. Making sense of Western media's coverage of the Ukraine war. URL: <https://cutt.ly/M3IqwQH> (дата звернення: 03.05.2024).
39. De Witte M. News about the conflict in Ukraine has been different – Stanford scholar and former war journalist discusses why. URL: <https://cutt.ly/33IqiHK> (дата звернення: 03.05.2024).
40. 80% російської допомоги Італії марні для боротьби з COVID-19 - La Stampa URL: <https://www.eurointegration.com.ua/news/2020/03/26/7107990/> (Дата звернення: 12.05.2024)
41. Солодкий С., Бутирська Н. Порівняльний аналіз інструментів впливу Росії і Китаю щодо країн Азії і Європи. 2022. URL:

http://neweurope.org.ua/wp-content/uploads/2022/01/Russia-and-China_ukr_web.pdf (Дата звернення: 12.05.2024)

42. Le accuse di Mosca e la nostra risposta. La Stampa. URL: bit.ly/3ZejW5F (дата звернення: 03.05.2024).

43. На Хмельниччині СБУ викрила прихильника Шарія на закликах до підтримки окупантів. Служба безпеки України: Youtube-канал. URL: https://www.youtube.com/watch?v=sxeYbWehGoA&ab_channel=%D0%A1%D0%BB%D1%83%D0%B6%D0%B1%D0%B0%D0%B1%D0%B5%D0%B7%D0%BF%D0%B5%D0%BA%D0%B8%D0%A3%D0%BA%D1%80%D0%B0%D1%97%D0%BD%D0%B8 (дата звернення: 03.05.2024).

44. Сасин Г.В. Інформаційна війна: сутність, засоби реалізації, результати та можливості протидії (на кприкладі російської експансії в український простір). Грані. 2015. №3 (119). С. 18-23.

45. Маркова М.В. Інформаційно-психологічна війна: медико-психологічні наслідки та стратегії протидії. Проблеми безперервної медичної освіти та науки. 2016. №4. С.6-10.

46. Chachko E., Linos K. International Law After Ukraine: Introduction to the Symposium. AJIL Unbound. 2022. Vol. 116. P.124-129.

47. Maschmeyer L., Cavelti M. Goodbye Cyberwar: Ukraine as a reality check. Policy perspectives. 2022. Vol.10/3. URL: https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/549252/PP10-3_2022-EN.pdf?sequence=2&isAllowed=y (дата звернення: 03.05.2024).

48. Північноатлантичний договір : міжнародний документ від 04.04.1949. Офіційний потрал Верховної Ради України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/950_008#Text (дата звернення: 03.05.2024).

49. Schmitt M. Tallinn Manual 2.0 on the International Law Applicable to Cyber Operations. Cambridge : Cambridge University Press, 2017. 598 p.

50. Росія здійснює на Україну понад 10 кібератак за добу – СБУ. Укрінформ: мультимедійна платформа іномовлення України. URL:

<https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3676108-rosia-zdijsnue-na-ukrainu-ponad-10-kiberatak-za-dobusbu.html>(дата звернення: 03.05.2024).

51. Стратегія кібербезпеки України «Безпечний кіберпростір – запорука успішного розвитку країни»: затверджено указом Президента України від 26 серпня 2021 року №447/2021. Верховна рада України: офіційний вебпортал парламенту України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/447/2021#n7> (дата звернення: 03.05.2024).

52. Soesanto S. The IT army of Ukraine: structure, tasking, and eco-system. Cyberdefense report. Zurich. 2022. ENT library. URL: <https://www.research-collection.ethz.ch/bitstream/handle/20.500.11850/552293/Cyber-Reports-2022-06-IT-Army-ofUkraine.pdf?sequence=2&isAllowed=y> (дата звернення: 03.05.2024).

53. Бійня у Бучі: кадри з Київської області URL: <https://www.youtube.com/watch?v=ld4erctLABY> (дата звернення: 03.05.2024).

54. Історія кухонної шафки з півником: як одне фото з руїн Бородянки стало вірусним. 2022. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61059744> (дата звернення: 03.05.2024).

55. Історія кухонної шафки з півником: як одне фото з руїн Бородянки стало вірусним URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/news-61059744> (дата звернення: 03.05.2024).

56. Медіаспоживання в Україні: зміна медіапотреб та програш російської пропаганди. Реанімаційний пакет реформ. 2022. URL: <https://rpr.org.ua/news/mediaspozhyvannia-v-ukraini-zmina-mediapotreb-ta-prohra-sh-rosiyskoi-propahandy/> (дата звернення: 03.05.2024).

57. Верстюк І. Яку журналістику ми отримаємо внаслідок війни. 2023. URL: <https://detector.media/infospace/article/219980/2023-11-30-yaku-zhurnalistyku-my-otrymaemo-vnaslidok-viyny/> (дата звернення: 03.05.2024).

АНОТАЦІЯ

Дипломна робота на тему "Вплив сучасних медіа на сприйняття війни в Україні: комунікаційні процеси та наслідки" присвячена дослідженню впливу сучасних медіа на сприйняття війни в Україні та аналізу комунікаційних процесів, які супроводжують цю тему. Робота спрямована на виявлення особливостей висвітлення війни в українських медіа, розкриття впливу цього висвітлення на сприйняття суспільством подій та настанов у сфері безпеки та оборони, а також на визначення позитивних та негативних наслідків цього впливу.

Об'єктом дослідження сучасні медіа.

Предметом дослідження є комунікаційні процеси.

Мета дослідження – проаналізувати вплив сучасних медіа на сприйняття війни в Україні.

Аналіз джерельної бази дозволив охарактеризувати становлення та розвиток комунікаційних процесів у медіа як інструментів формування громадської думки. Розкрити особливості висвітлення війни у медіа, а також дослідити особливості відображення суспільства під час військового стану.

У ході дослідження було проведено аналіз інформаційної війни як складової в боротьбі за існування держави Україна. Проаналізовано сучасні тенденції висвітлення війни та суспільства в сучасних українських медіа. Визначено позитивні та негативні наслідки висвітлення війни та суспільства в медіа.

Виявлено, що інформаційна війна в медіа є важливою складовою боротьби за існування держави. Медіа відіграють ключову роль у формуванні громадської думки та мобілізації суспільства на захист національних інтересів. Однак, на жаль, деякі медіа можуть використовувати інформаційну

війну для маніпулювання громадською думкою та поширення пропагандистських матеріалів. Позитивними наслідками висвітлення війни у медіа є підвищення свідомості громадськості про суспільно-політичні події, підтримка військових та допомога постраждалим, а також стимулювання дискусій та обговорень про проблеми війни та мирного врегулювання конфлікту. Негативними наслідками можуть бути поширення фейкових новин, збільшення рівня тривожності в суспільстві, відчуття втоми від інформаційного навантаження та поглиблення поділу в суспільстві за політичними ознаками.

Ключові слова: сучасні медіа, війна, громадська думка, інформаційна війна, суспільство.

ABSTRACT

The thesis on the topic "Influence of modern media on the perception of the war in Ukraine: communication processes and consequences" is devoted to the study of the influence of modern media on the perception of the war in Ukraine and the analysis of communication processes that accompany this topic. The work is aimed at identifying the peculiarities of war coverage in the Ukrainian media, revealing the influence of this coverage on society's perception of events and instructions in the field of security and defense, as well as determining the positive and negative consequences of this influence.

The object of research is modern media.

The subject of research is communication processes.

The purpose of the study is to analyze the influence of modern media on the perception of the war in Ukraine.

The analysis of the source base made it possible to characterize the formation and development of communication processes in the media as tools for the formation of public opinion. To reveal the features of war coverage in the media, as well as to investigate the features of the reflection of society during martial law.

In the course of the study, an analysis of information warfare as a component in the struggle for the existence of the state of Ukraine was carried out. The current trends in coverage of war and society in modern Ukrainian media are analyzed. The positive and negative consequences of media coverage of war and society are determined.

It was found that the information war in the media is an important component of the struggle for the existence of the state. The media play a key role in shaping public opinion and mobilizing society to protect national interests. However, unfortunately, some media can use information warfare to manipulate

public opinion and spread propaganda materials. The positive consequences of war coverage in the media include raising public awareness of socio-political events, supporting the military and helping the victims, as well as stimulating discussions and debates about the problems of war and the peaceful resolution of the conflict. Negative consequences can be the spread of fake news, an increase in the level of anxiety in society, a feeling of fatigue from the information load, and a deepening of the division in society along political lines.

Key words: modern media, war, public opinion, information war, society.